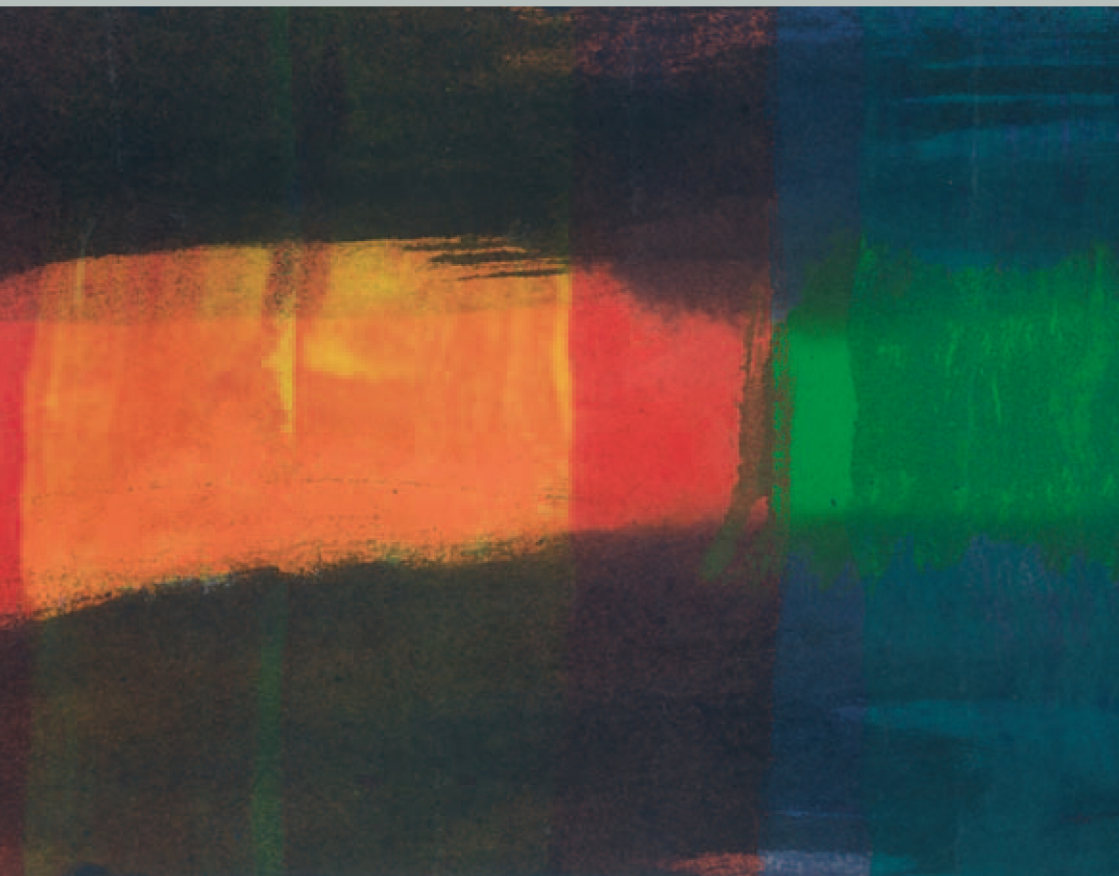

ELSEBETH MORTENSEN

Indignation og vision

- fokus på socialrådgiveruddannelsen og praksis 1937-76

METROPOL

Socialrådgiver-
uddannelserne

Professionshøjskolen Metropol

Socialrådgiveruddannelserne

I denne bog er baggrundskulissen den store samfundshistorie, og forgrunden er de mange historier fra socialt arbejde og socialrådgiveruddannelsens tidlige dage fra 1937-1976.

Bogen retter sig mod studerende, undervisere, forskere, praktikere og andre med interesse i feltet socialt arbejde. På en levende og indlevende måde trækker bogen tråde fra det sociale arbejdes historie og gør det tydeligt hvordan historien kan kvalificere os i dag, både i det daglige sociale arbejde og i den uddannelsespolitiske virkelighed. Bogen kobler udviklingen af uddannelsen og udviklingen af det sociale arbejdes felt sammen med diskussioner af fagets rolle, status, teorier og metoder. Herved leverer bogen vigtigt stof til både inspiration og til kritisk refleksion over det sociale arbejde i dag, og over hvordan uddannelsen til socialt arbejde skal håndteres. Sidstnævnte er særlig veltimet her hvor de fire sociale Højskoler alle er indfusioneret i hver deres Professionshøjskole. Med bogen giver Elsebeth Mortensen en tiltrængt og forfriskende indføring i fagets og uddannelsens historie som i mange år fremover må være basislitteratur for alle der fremadrettet beskæftiger sig med at præge og udvikle faget og uddannelsen.

Thomas Braun
Studierektor

Professionshøjskolen Metropol er dannet pr. 1. januar 2008 ved en fusion mellem sundhedsuddannelserne i hovedstaden, Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse, Danmarks Forvaltningshøjskole, Frederiksberg Seminarium, Suhrs og Den sociale Højskole i København. Den rummer 8000 studerende og cirka 900 medarbejdere.

Skriftserien: „Socialt Arbejde“ redigeres af
rektor Thomas Braun

Kan bestilles på telefon nummer 7248 7100

© Elsebeth Mortensen

© Professionshøjskolen Metropol, Socialrådgiveruddannelserne

Udgivet af:
Professionshøjskolen Metropol,
Socialrådgiveruddannelserne
Kronprinsesse Sofies Vej 35
2000 Frederiksberg

ISBN 87-7008-027-5 / 9788770080279

København 2010

1. oplag

Omslag: Per Bille, udsnit af Billes Baner, 2005

Produktion: Hakon Holm Grafisk ApS

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	10
INDLEDNING	12
• Hvad kan bogen bruges til?	12
• Bogens fokus	12
• Valg af kilde	13
• Hvad de fire interviews tematiserer og bidrager med	15
• Bogens opbygning og læsevejledning	16
 KAPITEL 1: Socialrådgiveruddannelsen undervejs	19
• Socialrådgiveruddannelsens start og indhold	19
• Hvad lagde Manon Lüttichau vægt på i socialt arbejde?	24
• Initiativgruppens sammensætning	27
• Kampen om uddannelsen	30
• Manon Lüttichaus og Vera Skalts makkerskab	33
• Æres den som æres bør	34
• Om Manon Lüttichaus og Vera Skalts baggrunde	35
• Eugenie Engberg som overgangsfigur og videreudvikler	41
• Robert Watt Boolsen konsoliderer og giver retning	44
• Inger Pedersen Davis' lærebog giver faget rygrad	48
• Internationalt samarbejde giver perspektiv	51
• Inspiration fra Alice Salomon går tabt	53
• Om rekruttering til uddannelsen	54
• Ændringer i praktik, socialrådgivning og teoretisk profil	55
• Navnediskussioner og navneskift	57
• Faglige diskussioner i tiden	58
 KAPITEL 2: Socialrådgiverhistorier med kant og kulør	62
• Faglige og personlige begrundelser for valg af interviewpersoner ..	62
• Kontakt til interviewpersonerne og deres kendskab til hinanden ...	63
• Bearbejdning af interviews	65
• Metodiske overvejelser	66

Interview med Margrete Appel:	69
En værdifuld hjælp	69
De fattige og de små i samfundet	70
Kaffestue for hjemløse mænd	72
En tredjedel dumpede	73
„Hvad de rige synes er godt nok til de fattige“	74
Lektier, overhøring og taleteknik	76
„Vi var også oprørere“	78
Ung formand og tilbagetog	79
Kampen for en huslig kvindeuddannelse	81
Konflikter i arbejdet i Mødrehjælpen	82
„Fru Skalts var en kontroversiel person“	84
Metodeudvikling i Mødrehjælpen	85
Fra Mødrehjælpen til bureaukratisk regime	86
 Interview med Lis Hillgaard:	 89
Normbryder, spændende forpraktik	
og socialrådgiveruddannelse	89
Mødrehjælpen, en kvindebåren institution	
og socialpolitisk forpost	91
Innovativ underviser på Den sociale Højskole i København	92
Styrkelse af samfundsarbejde i undervisningen	95
Legalisering af sorg og krise i socialt arbejde	97
Sammenstød med de studerende og exit	98
Udviklingsår på Den sociale Højskole i Ålborg	100
„Vi var jo ikke rigtige akademikere“	101
Aktionsforskning i Løkken Vrå	103
Omstillingsprojekt i Ålborg Vest	105
Prioriteringsdiskussionen der aldrig kom i gang	105
Supervision skal komme klienterne til gode	106
Struktur uden indhold	107
Socialrådgiverne skal vise mod	108

Interview med Alfred Dam:	111
Alsidig baggrund for uddannelsen	111
En barsk optagelsessamtale på Den sociale Højskole	112
„Nazistiske koncentrationslejre som sociologisk fænomen“	113
Vanskelige jobs	115
Parkdans og ungdomsklubarbejde	116
Højskolernes Sekretariat, Statens Filmcentral og afledte aktiviteter	117
Aktivist med indflydelse	117
Socialreformklubben og politisk lobbyisme	118
„Kærlighed til det sociale område“	119
Kunsten af fylde 300 timer ud	120
„Og så skulle det være skægt“	121
Social- og kulturhistoriske foredragsrækker	122
Ung leder i et engageret miljø	123
Praktik og netværksarbejde	123
Udvikling af undervisning i community work	124
Kort stand in på Den sociale Højskole i København	125
Socialmedhjælperuddannelsen – „den der åbner op“	125
Krævende job som arbejds- og socialdirektør i Grønland	129
Alfred Dam som Christiania-forhandler	131
Internationalt samarbejde i 60'erne og i 80'erne	134
Bo og naboskaber - en ny model	137
Kradse kommentarer til nutiden	139
 Interview med Ole F. Hermansen:	 141
Fra shipping til Koefoeds Skole	141
„De repræsenterede noget“	142
Et møde med Abbé Pierre og de uegennyttige	144
Kampen om casework	145
På rette hylde som rektor	145
Historier fra virkeligheden kontra teoretisk skoling	146
Århuskolens pionerånd	148
Nordisk Sommerskole – en nyskabelse	148

Brammersgadeprojektet – et politisk projekt	150
Anstrengelser for at få faget anerkendt	152
Kampen i Undervisningsrådet	153
Internationalt udsyn	155
Organisationsformand og Sydafrika-sagen	156
En social Højskole i Riga	159
„Det jyske skyggekabinet“	160
Social indikation for førtidspension	161
Julius Bomholts visioner	161
„Socialt arbejde er mere end jobanvisning“	162
Interviews på tværs:	163
• Ledetråde og engagement	163
• Et gammeldags og moderne uddannelsesmiljø	165
KAPITEL 3: Socialrådgiverne i samspil med	
70'ernes socialreform	170
• Forventninger om bedre forhold for klienterne og det sociale arbejde	170
• Arbejdsløshed og klientgrupper i klemme	171
• Socialrådgivere under pres	172
• Socialt udviklingsarbejde i 80'erne og 90'erne	173
KAPITEL 4: Kunsten at skabe et fag	175
• Brug af faglige og personlige kvalifikationer	176
• Få barrierer og mange muligheder for indflydelse	177
• Udveksling mellem uddannelse og institutioner	178
• Casework, metodeudvikling, eksperimenter og aktivisme	179
• Samfundsforandring gennem community work	181
• Hvorfor blomstrer samfundsarbejdet ikke i Foreningsdanmark? ..	184
• Sociale udviklingsprojekter er gammel tradition	185
• Rettighedskampen og oplysningsarbejde i socialt arbejde	186
• Faglig udvikling gennem international udveksling	187

KAPITEL 5: Socialpolitisk engagement som faglig drivkraft	189
• Fagbladet Socialrådgiveren en god kilde	189
• Social-problem-sporet og professions-sporet	189
• Klientengagement går hånd i hånd med professionspleje i 40'erne	190
• Offensiv og udadvendt i socialpolitik og professionskamp i 50'erne	192
• Revalidering udvikler fagets udbredelse og metoder i 60'erne ...	196
• Fra metodeudvikling til massiv samfundskritik i 1965-76	197
 KAPITEL 6: Fra uddannelse til praksis og omvendt	199
• Formidling og forandring	200
• Lysten og pligten	200
• Bøger der engagerer og giver indsigt	201
• Signalement af socialfaglig litteratur fra 1937-76	202
• Signalement af teori og metode litteratur fra 1937-76	204
• To af interviewpersonerne dannede skole i 70'erne	206
• Socialrådgiverne kan selv	207
 KAPITEL 7: Uddannelsesarbejde med mange perspektiver	209
• En huslig kvindeuddannelse forud for sin tid	210
• Uddannelseseksplosionen og -visionen	211
• Ulighedsdiskussionen	212
• Uddannelse som indhold og mål i socialt arbejde	213
• Om forskning og socialrådgiveruddannelsens placering	216
• Socialrådgiveruddannelsen i mange versioner	218
• Linierne i tre interviewpersoners efteruddannelsesarbejde	220
 AFSLUTNING: Set i et historisk lys	222
 EPILOG: To socialrådgivere, to generationer, samme vision	227
 LITTERATURLISTE	232

KAPITEL 1

Socialrådgiveruddannelsen undervejs

Dette kapitel danner baggrund for bogens fire interviews med oplysninger om uddannelsen, de studerende, fagets teori og metode og diskussioner i perioden 1937-1964. Da uddannelsen i 1962 fyldte 25 år, kunne man fejre, at der året forinden var kommet en ny studieordning med faget socialrådgivning i centrum af uddannelsen. I 1964 udkom fagets første teori og metodebog i socialt arbejde. Det var et højdepunkt og det foreløbige slutpunkt for den udvikling af uddannelsen, der startede i 1937.

I kapitlet fremhæves en række enkeltpersoner som med forskellige baggrunde gik i brechen for at oprette en socialrådgiveruddannelse. Initiativgruppen mødte hinanden gennem arbejdet. Ved at fortælle historien om nøglepersonerne, deres rolle og indsats fortælles historien om uddannelsens tilblivelse. I kapitel 2 belyses dele af den samme historie af bogens interviewpersoner som studerende og som aktive i uddannelsesarbejde.

Socialrådgiveruddannelsens start og indhold³

I januar 1937 startede det første hold på uddannelsen, og de var færdiguddannede 1. april 1938.

Der var dagligt 3 timers teoretiske undervisning i lokaler på Kommunehospitalet i Købehavn og praktisk undervisning 4-5 timer dagligt i Mødrehjælpen, Sygekassen Fremtiden, Kommunehospitalet, Landsforeningen for vanføre og lemlæstede og Kirkens Korshær m.v.

Skolen klarede sig på gratisarbejde, lånte lokaler og elevbetaling på 35 kr. månedligt.

3 Manon Luttichau, *Det sociale hospitalsarbejde – et tilbageblik*, Den sociale Højskole i København 1987, side 29-31

Den 5. januar 1937 startede 16 unge kvinder på Den sociale Skoles et-årige kursus på Kommunehospitalet, alle med praktiske forudsætninger i socialt arbejde. De mødte op med lige dele forventninger og nervøsitet. „Med bæven mødte jeg den 4. januar 1937 til Den sociale Skoles første dag. For hvad gik jeg ind til? Med varme og venlighed blev jeg modtaget af Manon Lüttichau og Vera Skalts. Med bæven åbnede jeg Steinckes Socialreform og tænkte: Det klarer du aldrig. Men det gjorde jeg altså - forunderligt nok - takket være Manon Lüttichau og Vera Skalts og Sø (Paula Razga Madsen) og min fremsynede moder. Vera Skalts og Manon Lüttichau må have en særlig evne til at stampe de bedste lærere og læresteder op. Vi hørte, så – og lærte“⁴.

Andre af 50-årsjubilarene fortæller i 1987 på samme måde om glæden ved studiet og fremhæver de dygtige og engagerede lærere, der alle arbejder gratis. De fortæller i en stemning af taknemmelig tilbageskuen, som blev sat i relief af en konkret beskrivelse: „Det var med meget forskellige baggrunde og motiveringer, vi 16 elever startede dengang. Vi stillede hver dag ude på trappegangen til Kommunehospitalets psykiatriske afdeling, hvor vi blev lukket ind af en sygeplejerske, som låste efter os. Vé dem, der kom for sent og skulle ulejlige personalet med at blive lukket ind. Undervisningslokalet var en garderobe, hvor vi sad mellem overtøj i trange og ubekvemme omgivelser.“⁵ Og jubilarerne fortæller om andre startvanskeligheder: Eleverne blev nærmest halet igennem eksamen, men alle bestod.

En af eleverne kunne ikke vente på uddannelsen i København og søgte efter råd fra Manon Lüttichau ind på Instituttet for socialpolitisk og kommunal Utbildning ock Forskning i Stockholm, som hun afbrød, da uddannelsen startede i Danmark i 1937. „Altså: Om igen, men det blev også en herlig tid. Vi blev ikke undervist på et socialpolitisk in-

4 Ester Landmark, *Den sociale Højskole, 50-års fødselsdagen 1.4.1987, Erindringsglimt fra første klasse 1937-87*

5 Inger Tuxen, *Den sociale Højskole, 50-års fødselsdagen 1.4.1987, Erindringsglimt fra første klasse 1937-87*

stitut, men blev kostet rundt i kælderlokaler på Kommunehospitalet til Bispebjerg Hospital – festligt var det, og kontakten med vore lærere var pragtfuld.“⁶

Der har været masser af pionerånd og engagement både hos elever, lærere og ledelse, og lærerne har overøst eleverne med viden. Der har været usikkerhed om omfanget af pensum, og det gav bagslag ved eksamen. Der har været praktisk bøvl med lokaler, praktik og økonomisk usikkerhed.

Da Manon Lüttichau mødte de unge kvinder i januar 1937 var hun 32 år, kun ca. 10 år ældre end eleverne. Flere kendte hende fra frivilligt socialt arbejde på Kommunehospitalet. Manon Lüttichau holdt på første dagen en tale til de nye elever, der er blevet kendt for sin understregning af socialrådgivernes tavshedspligt, og socialt arbejde skal bæres af „et varmt hjerte, men hjernen skal være kold“. Tiltaleformen er De og flid, beskedenhed, pligtfølelse, usentimental adfærd gennemsyrrer hendes budskab. Hun taler alvorligt, engageret og indtrængende. Tønen er i nutidig øre gammeldags, lidt patetisk men ikke uden humor, og man kan høre, at for Manon Lüttichau har valget af socialrådgiverfaget været et eksistentielt valg. Manon Lüttichaus ubehag ved og advarsel mod sentimentalitet ligger i tråd med hendes opgør med kristen filantropi og hendes tilkæmpede overbevisning om, at socialt arbejde skal hvile på videnskabeligt grundlag.

Ti år efter, den 24. marts 1947 holdt Manon Lüttichau en tale⁷ ved eksamensafslutning, hvor hun omtalte starten, „skolens fødselsveer“, at hun og skolen var mange megen tak skyldig og understregede, at „Den sociale Skole, eleverne og socialrådgiverne kan ikke undvære hinan-

6 Jytte Svend Hansen, *Den sociale Højskole, 50-års fødselsdagen 1.4.1987, Erindringsglimt fra første klasse 1937-87*

7 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde – et tilbageblik*, Den sociale Højskole i København 1987, side 38

den, vi bør altid være ét!” Hun talte om etik, om den hjælpssøgende, om nødvendigheden af, at socialrådgiveren vender blikket indad og ser kritisk på sig selv, på sine forestillinger og motiver. De nye socialrådgivere „kan kun sejre gennem takt, viden og modenhed.” Hun ønskede på baggrund af 2. Verdenskrig, at „I unge burde blive et led i den store ungdomsskare, der skal rejse en ny verden, dér hvor den ældre generation lagde den gamle verden i grus”. Manon Lüttichau taler muntert manende. Med 10 års erfaring understreger hun vigtigheden af socialrådgivernes engagement i uddannelsen. Hun fortæller andet steds, at det var svært at skaffe praktikpladser og kvalificerede praktiklærere.

1. årgangs socialrådgivere var ved uddannelsens 50-års jubilæum i 1987 kvinder med nogle år på bagen som pensionister. I jubilæumsskriftet fra 1987 berettede flere af dem om et arbejdsliv, kort eller langt, hvor de havde megen glæde af deres socialrådgiveruddannelse. Flere understregede vigtigheden af efteruddannelse.

Senere generationers omtale af 1. årgang som „de pæne pigers klub” var sårende, specielt når det blev insinueret, at det havde præget de tidlige socialrådgivernes holdning til klientellet. En af jubilarerne protesterede: „Sandt er det at erhvervsarbejde under uddannelsen stort set var udelukket, og rigtig er det også, at havde man ikke sit hjem i ryggen, kunne det være en vanskelig økonomisk situation.” Og videre „Der var flere der sad hårdt i det, og der var også nogen, der fik hel eller delvis friplads. Andre søgte legater”, og hun sluttede, „Men fælles for os alle var interessen for og glæden over, at nu gik vi ind til en faglig uddannelse, der skulle kvalificere os til at arbejde inden for de sociale områder, vi hver især interesserede os for”⁸. Det var en senere forkvinde for Dansk Socialrådgiverforening, der med forståelig og berettiget harme forsvarede hold 1 fra 1937, hvor eleverne havde satset og på forskellig vis kæmpet sig frem til uddannelsen som socialrådgiver.

8 Poula Razga Madsen, Den sociale Højskole, 50-års fødselsdagen 1.4.1987, Erindringsglimt fra første klasse 1937-87

I tråd med dette forsvar sluttede jubilæumskriftet med sentensen „Be-
tragt ikke fortiden med nutidens øjne“⁹. Den har sandsynligvis Ma-
non Lüttichau som afsender, da det også er afslutningen på hendes
egen udgivelse om det sociale hospitalsarbejde fra samme år.

Kursusprogrammet¹⁰ for 2. årgang med start 1.10 1937 indeholder en
beskrivelse af den teoretiske undervisning, som begrundes med nød-
vendigheden af „at give Eleverne det fornødne Grundlag for at kunne
bedømme det enkelte Trangstilfælde“ og „den dybere årsag til Tran-
gens opståen“, herunder „den Paagældendes psykiske indstilling og
endelig på grundlag af det Skøn“ for at kunne vejlede på den mest
hensigtsmæssige måde. „Kursus lægger særlig vægt på den praktiske
Uddannelse og denne gennemføres på to Maader; dels ved besøg i en
række sociale Institutioner, dels ved at Eleven i 1 eller 2 Maaneder ad-
gangen tager aktiv del i Arbejdet i forskellige Institutioner.“ Den teo-
retiske undervisning bestod af lægefag, sociale fag og diverse kurser.
Psykologi, herunder børnepsykologi hører under lægefag, som bestod
af anatomi og hygiejne. Hygiejne gik igen i mentalhygiejne, racehygiej-
ne, seksualhygiejne, erhvervshygiejne, bolighygiejne og børnehhygiejne.
Der var styr på den teoretiske undervisning, for en række af tidens
kendte og kompetente fagfolk figurerer på lærerlisten. Fra starten af
uddannelsen havde Manon Lüttichau en skarp opfattelse af uddan-
nelsens behov for kvalificeret akademisk undervisning og kvalifice-
ret praktikvejledning. Der er i programmet ingen indholdsbeskrivelse
af praktikken, for det viste sig svært af få etableret kontakter til prak-
sis.

9 Citat af Albert Fabritius (1905 -76), som var historiker og lige som Manon Lüttichau be-
skæftigede sig med slægtsforskning.

10 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde – et tilbageblik*, Den sociale Højskole i Køben-
havn 1987, side 32-35

Med nutidige øjne er der elementer og mangler i kursusprogrammet, der falder i øjnene. Racehygiejne klinger fælt i vores øre, men hygiejne indgik i tidens social- og sundhedsfaglige diskussion og handlede om nødvendighed af forebyggelse. Der tales ikke eksplicit om undervisningspædagogik i programmet. Men blandt programmets 35 lærere, flest læger, er der en gymnastiklærerinde, som Manon Lüttichau nævner i talen til 1. hold. Hun siger, at det desværre kun er lykkedes at få gymnastik en time ugentligt, men hun ved, at det blandt meget andet vil fremme elevernes kendskab til hinanden og udvikle deres evne til samarbejde. Denne betragtning lyder helt moderne.

Til sidst er det et studie værd at kikke på lærernes titler. De fleste stillingsbetegnelser læger og jurister osv. er logiske, men overdyrlæge er overraskende. Måske har han undervist i et særligt interesseområde. En sjov detalje: Det er helt uigennemskueligt, hvornår der anvendes fagtitler, stillingsbetegnelser og frk./fru, men ingen tituleres med hr. Måske er det et udtryk for Manon Lüttichauss personlige kendskab til de forskellige lærere.

Kursusprogrammet har et professionelt design, er kort og fyndigt formuleret, argumenterer overbevisende og udstråler autoritet ikke mindst gennem de personer, der leder og underviser på Den sociale Skole. Programmet vil overbevise og berører ikke de mange uløste problemer med bl.a. den uafklarede praktik.

Hvad lagde Manon Lüttichau vægt på i socialt arbejde?

Af Manon Lüttichauss tre fag- og erindringsbøger fremgår det tydeligt, at hun arbejdede systematisk med at opbygge og udbygge de grundlæggende principper for den sociale uddannelse. Her skal refereres nogle af hendes interessepunkter, som har vist sig langtidsholdbare i den forstand, at de også i dag er diskuterede principper og problemstillinger i uddannelse og praksis.

Som hun så det, var omdrejningspunktet i uddannelsen forholdet mellem teori og praksis. I hendes sidste udgivelse fra 1987 siger hun i tilba-

geblik: „Så ubetinget mener jeg, at teoretisk viden mister værdi inden for socialrådgivertjenesten uden ekstra praktisk træning med egne erfaringer. Netop det mener jeg, er socialrådgivernes livsbetingelse. Jeg mener også, den hjælpsøgende deler dette mit syn.“¹¹ Og hun skærper tonen: „Vi mødte manglende indsigt og økonomi samt dårligt kvalificerede personer foruden erfaring fra udlandet. Ventetiden var lang“.¹² Her sigter Manon Lüttichau til praktiklederens utilstrækkelige kvalifikationer. Hun brænder for at højne niveauet på praktikuddannelsen. Manon Lüttichau havde selv fået et stort udbytte gennem læring i praksis i Danmark og udlandet, og hun havde kendskab til praktikuddannelsen i udlandet, hvor den var tilrettelagt og ledet af skolen.

Manon Lüttichau deltog ikke i debatter for og imod casework. Hun var ikke i tvivl om værdien af casework, og hun var i nød for praktikvejledere, der var uddannet i casework. På den baggrund siger hendes senere kritik noget om casework på afveje, men endnu mere om hendes kontante personlighed: „Jeg erfarede år senere, hvorledes „casework“ udartede til fine saglige ord – skriverier – der på grund af længde og mængde ikke nåede det tilsigtede mål før patienten var udskrevet eller død.“¹³

På sit studieophold i USA i 1928 lærte hun hos dr. Cabot¹⁴ om husbesøg som et af midlerne til at stille diagnose og tilrettelægge en behandling. Dr. Cabot var en god lærermester og forblev livet igennem en autoritet for Manon Lüttichau. I Danmark var socialrådgivernes husbesøg i

11 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde – et tilbageblik*, Den sociale Højskole i København 1987, side 2

12 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde – et tilbageblik*, Den sociale Højskole i København 1987, side 40

13 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde – et tilbageblik*, Den sociale Højskole i København 1987, side 12

14 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954-1. april 1954, 1974*, side 5

mange år en vigtig aktivitet i socialt arbejde på hospitaler, i familievejledning og i Mødrehjælpen. På uddannelsen diskuterede man etik og professionalisme med udgangspunkt i sådanne cases. På Massachusetts General Hospital i Boston hos dr. Cabot trænede Manon Lüttichau arbejdsprincippet hjælp til selvhjælp, og dette princip holdt hun sig inden hen altid for øje.

Manon Lüttichau omtaler patienten som „den hjælp søgende“ og siger, at „den hjælp søgende har en særlig evne til at bedømme, om der „kun“ ydes saglig viden og kunnen, men ikke fornemmes et menneske“.¹⁵ Begrebet „den hjælp søgende“ har karakter af noget afgrænset og forbigående og ikke en rolle som f.eks. patient og klient. Begrebet bruges sjældent af andre i samtidige skriftlige kilder. Manon Lüttichau kan have medbragt begrebet fra det frivillige arbejde.

Det sociale hospitalsarbejde i Danmark, først de frivillige og senere det professionelle, startede på psykiatriske afdelinger og hospitaler. Manon Lüttichau startede sin karriere på Kommunehospitalets psykiatriske afdeling i 1922, og i 1927 besøgte hun Serafirmerlazarettet i Stockholm, hvor hun fik uddybet sin indsigt i psykisk syges problemer. Det lærte hun meget af, og hun omtalte det som en af sine rigeste oplevelser. „Ingen patienter trænger så stærkt til hjælp og social forståelse som de sindslidende.“¹⁶ Men hun reflekterer mærkeligt nok ingen steder over, om udgangspunktet i psykiatrien har givet en særlig prægning af socialrådgiveruddannelsen og det sociale arbejdes praksis.

15 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954-1. april 1954*, 1974, Bilag 4, III

16 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954-1. april 1954*, 1974, side 7

Initiativgruppens sammensætning

Overlæge Carl Clemmesen fra Kommunehospitalets 6. afdeling, psykiatrisk afdeling nævnes først i mange sammenhænge. Han var formand for den første bestyrelse for Den sociale Skole (1936-48) og i starten en del af den daglige ledelse. Men han nævnes også, fordi han var handlingens mand. Efter at overlæge G. E. Schrøder døde i 1936, kun 54 år gammel, tog Clemmesen over og sagde, „Vi laver den skole“.

I Manon Lüttichaus skrifter nævnes Schrøder altid først, fordi han var den første, der støttede Manon Lüttichaus ønske om at etablere en socialrådgiveruddannelse. Schrøder og Manon Lüttichau delte oplevelser og holdninger til uddannelsens teoretisk-praktiske indhold og humanistiske, ikke kristne fundament. Det skulle være en uddannelse, der lagde vægt på viden. I 1927 var Manon Lüttichau på den første af flere studieture til Stockholm og besøgte Socialinstitutet¹⁷, og Schrøder fulgte efter i 1934. Manon Lüttichaus og Schrøders uddannelsesambition var en 4-årig uddannelse. Eleverne skulle både være mænd og kvinder med studentereksamen, og skolen skulle have universitetstilknytning.¹⁸ De svenske erfaringer blev betydningsfulde for Manon Lüttichau, der livet igennem var af den overbevisning, at den danske socialrådgiveruddannelse skulle have universitetstilknytning. I 1982 siger hun: „Den dag i dag kan jeg sørge over, at modstanden dengang var for stor til at få gennemført uddannelsen på linie med „Det Sociale Institut“ i Stockholm.“¹⁹

17 I 1921 startede Socialhögskolan i Institutet för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning, kalde Socialinstitutet, som var blevet til på initiativ af Centralförbundet för socialt arbete og ved hjælp af donerede midler.

18 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954-1. april 1954, 1974.*, side 11

19 Manon Lüttichau, *NON SUM*, 1982, side 71

Schrøder beskrives som en ildsjæl og inspirator, og Manon Lüttichau og alle hans medarbejdere sørgede over hans død. Manon Lüttichau følte en vis opgivenhed mht. Den sociale Skoles fremtid, indtil Carl Clemmesen trådte til.

En lille arbejdsgruppe bestod af Manon Lüttichau, Clemmesen, psykiatrisk overlæge Otto Jakobsen fra Rigshospitalet, men snart kom flere til. Vera Skalts, cand. jur. og forretningsfører i Mødrehjælpen, Aksel Skalts, cand. jur. og sekretær i Socialministeriet, socialhjelper Anne Skouenborg²⁰ og Eli Magnussen, forstanderinde på Rigshospitalet blev alle centrale og aktive folk i initiativgruppen.

Der blev i efteråret 1936 holdt tre orienteringsmøder hjemme hos Clemmesen og frue om planer for Den sociale Skole. „Første møde den 28. august for en stor skare læger. Derefter to møder for sociale personligheder, alle i lederstillinger i praktisk socialt arbejde.“²¹ Orienteringsmøderne var en måde at skabe goodwill for skoleprojektet, netværk omkring en fremtidig skole og fungerede samtidig som rekrutteringsmøder af frivillige lærere til uddannelsen.

Orienteringspunkterne blev kort og kontant refereret af Manon Lüttichau: Målet var at få Den sociale Skole op at stå, man havde ingen penge, skoleplanen var endnu ikke fastlagt, lærerne fik ingen løn, man havde ingen undervisningslokaler, ingen tilmeldte elever og ingen løfter om stillinger for uddannede socialrådgivere fra Den sociale Skole. Disse kontante udmeldinger kendetegner Manon Lüttichau, men karakteriserer også Carl Clemmesens „til sagen-holdning“²². Manon Lüttichau konstaterede lakonisk, at der i de næste fire måneder, fra

20 Fra 1938 ansat som socialhjelper på Rigshospitalets psykiatriske afdeling.

21 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde – et tilbageblik*, Den sociale Højskole i København 1987, side 30

22 I 1966, da Clemmesen døde, 67 år gammel efter et meget fagligt aktivt liv, skrev Manon Lüttichau i Socialrådgiveren, at Clemmesen virkede som en streng mand, der kunne skære igennem. Han skjulte sin følsomhed og blev forlegen, når han skulle modtage tak.

slutningen af august til begyndelsen af januar var et hav af opgaver for ledelsen og andre.

Manon Lüttichau refererer også en diskussion, om uddannelsen skal ligge i København eller Århus. Første valg bliver København, givetvis fordi initiativtagerne var københavnere, men synspunktet glemmes ikke, og tyve år efter starter socialrådgiveruddannelsen i Århus.

Gruppen omkring Manon Lüttichau og Carl Clemmesen var yngre mennesker i 30-års alderen med primært et socialpolitisk engagement. De kæmpede patienternes og klienternes sag, når de arbejdede for at uddanne dygtige sociale hjælpere og rådgivere. Socialrådgiverne var i denne tankegang ikke mål men middel, og de undervisningspædagogiske overvejelser var få og generelle. Manon Lüttichau taler om vigtigheden af at opmuntre og støtte eleverne undervejs i uddannelsen. Der blev tænkt pædagogisk over teoriens og praktikkens samspil, men det ekspliciteres ikke.

Man får et billede af holdninger og stil hos initiativgruppen, når man læser et referat fra et lærermøde hos Anne Skouenborg den 27.4.1937²³, hvor man diskuterer og vurderer eleverne. Det er ikke den store følsomhed, der dominerer kommentarerne. Lærerne giver skarpe og kontante vurderinger af de studerende: „flink i det praktiske, lidt stille“, „rolig og flink, spørger godt“, „dygtig til kontor“, „bange for at dumme sig, fuldkommenhedskompleks, personlig næppe egnet til socialhjælper, lidt underlig, er hun psykopat?“, „mangler varme“ og konklusioner som uegnet, god osv. På et møde kort efter diskuteres en lærers egnethed, og her lægger man heller ikke fingrene imellem: „likvideres som lærer med udgangen af april, da eleverne ikke forstår ham!“

Der er flere forklaringer på den kontante stil. Ledelsen og lærerne var utrænede i at vurdere eleverne ved optagelsen, og uddannelsens succes og fremtid afhang af, at man producerede nogle vellykkede årgange socialrådgivere. Den samme uerfarenhed gjaldt rekruttering af læ-

23 Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm

rere. Desuden er den rå tone velkendt hos fagfolk, der kender hinanden og taler i en lukket forsamling.

Man lagde stor vægt på elevernes personlighed. Når initiativtagerne både før og efter uddannelsens start diskuterede forudsætninger for optagelse på uddannelsen, sluttede beskrivelsen altid med krav om menneskelig varme, menneskelig indsigt og selvindsigt. Det har været vigtigt for ledelsen, at eleverne havde empatiske egenskaber. Otto Jakobsen formulerede krav om „forstaaelse, kultur, evne til at skabe kontakt,” og „Meget må være medfødt, og det vigtigste er personligheden, selvom noget må læres gennem praktisk arbejde og teoretisk undervisning”²⁴.

Til slut følgende citat fra Vera Skalts fra omtalte lærermøde for at understrege initiativgruppens socialpolitiske engagement, hun siger: „Kedeligt at de bedste rives bort af hospitalet. Det vigtigste er, om de klarer kommunearbejdet.” For initiativgruppen handlede det ikke kun om at uddanne til Mødrehjælpen og hospitaler, men det var et socialpolitisk mål, at afsætte socialrådgivere til kommunerne, for at skaffe socialrådgiverne arbejde og for at højne det faglige niveau i kommunerne. Det fremgår af bogens interviews, at Eugenie Engberg, Vera Skalts efterfølger som skoleleder, gjorde sig store, men forgæves anstrengelser for at skaffe eleverne praktik i kommunerne på et tidspunkt, hvor der var arbejdsløshed blandt socialrådgiverne. Eugenie Engberg blev af sin bestyrelse kritiseret for ikke at opnå resultater. Opgaven har været vanskelig, også fordi socialrådgivernes skoling i mødrehjælps- og hospitalsarbejde, hvor de indgik i tæt samarbejde med læger og jurister, har gjort dem fremmede for kulturen i kommunerne.

Kampen om uddannelsen

Udover økonomiske og praktiske vanskeligheder med at starte en ny uddannelse, var der forskellige retninger, som kæmpede for at skabe

²⁴ Otto Jacobsen, MfPL, 1937;191

en uddannelse i socialt arbejde. Pastor Axel Garboe²⁵ havde lige som Manon Lüttichau baggrund i Danske Kvinders Velfærd (DKV) og havde i dette regi udført frivilligt socialt arbejde på Kommunehospitalet, før Manon Lüttichau i 1922 startede det frivillige patientarbejde. Sammen med Dansk Sygeplejeråd og andre fremtrædende sygeplejersker argumenterede Axel Garboe for, at kun sygeplejersker skulle kunne uddanne sig til socialrådgivere. Det var Manon Lüttichau uenig i og bitter over. Manon Lüttichau blev tidligt af dr. Cabot i USA, men især gennem sit samarbejde med Ellen Nørregaard i Danske Kvinders Velfærd overbevist om, at socialrådgiveruddannelsen hvilede på sit helt eget grundlag og fik det senere bekræftet i studier i Sverige og USA. Heldigvis fik Manon Lüttichau støtte for sin uddannelseslinie af sygeplejerske, forstander Eli Magnussen²⁶, som gav sin støtte til en selvstændig socialrådgiveruddannelse. Eli Magnussen satte sin autoritet ind og var fra starten og helt frem til 1969 medlem af bestyrelsen for Den sociale Højskole. „Der kom først ro over dette felt, efter at forstanderinde på Rigshospitalet Eli Magnussen satte sagen sagligt på plads. Selv deltog jeg ikke i debatten, idet jeg ønskede, at lade tiden tale for sig selv. Derimod fornyede jeg mine erfaringer fra udlandet, fra fagfolk og mine gamle læremestre.“²⁷

Diskussionen kørte nogle år mellem socialrådgivere og sygeplejersker, men fadede ud, da uddannelsen fik statsstøtte og dermed statslig godkendelse i 1941. Dog stikker den faglige uenighed hovedet frem i en stillingsannonce fra 1942, hvor man søger en socialrådgiver med sygeplejerskebaggrund ved Sindssygehospitalet i Viborg. Kampen for og

25 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954-1. april 1954, 1974*, side 2: AG arbejdede med patientarbejdet fra 1922-24, Manon Lüttichau fra 1922-34.

26 Eli Magnussen (1901-1993), uddannet i England og Sverige, tværfaglig indstillet, gennemførte i 1931/32 det første kursus i socialt arbejde for sygeplejersker, forstander på Rigshospitalet, senere også forstander for sygeplejen, sad i bestyrelsen for DSH/K fra 1937-69.

27 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954-1. april 1954, 1974*, side 19.

imod sygeplejeuddannelse som forudsætning for socialrådgiveruddannelsen foregik ikke kun i Danmark, men også i Sverige og USA.

Sygeplejerskernes modstand mod en selvstændig socialrådgiveruddannelse havde sammenhæng med en anden uddannelsesretning repræsenteret af Folkekirkeligt Filantropisk forbund (FFF), der fra 1934-57 gennemførte socialhjelperkurser for sygeplejersker o.a.²⁸

Teolog Alfred Th. Jørgensen startede i 1902 som sekretær i De samvirkende Menighedsplejer, og han arbejdede i og skrev om privat filantropi de næste 41 år. Han studerede filantropi i udlandet, skrev en doktorafhandling og inddrog den videnskabelige tilgang i sit arbejde i et forsøg på at effektivisere den filantropiske indsats. Han stod i spidsen for en kristen filantropisk socialhjelperuddannelse, hvor fagene var: Danmarks socialt-filantropiske love, filantropi, bibelsk filantropi, institutionslære, filantropiens førere i det 19. og 20. århundrede og vigtige samfundsspørgsmål.

Manon Lüttichau bruger ikke megen plads på FFF-kurserne, som hun beskriver som et kursus på tre måneder i teoretisk og praktisk socialt arbejde, hvor „eleverne væsentligst tilegnede sig viden gennem institutionsbesøg“.²⁹ Et andet sted oplyser hun kort om et stævne i 1941 mellem socialrådgivere og socialhjelperere med FFF-kursus.³⁰, men fortæller intet om arrangørerne, samarbejdet og indholdet.

Alt tyder på, at FFF-uddannelsen og uddannelsen på Den sociale Skole i tyve år løb i to parallelle spor. Der var ingen udveksling, og man hented sine elever, lærere og inspiration fra forskellige grupper, fag og miljøer. G. E. Schrøder havde tidligt kontakt til FFF og tog stilling. Han

28 Dorte Caswell, *Kampen om det sociale arbejde*, projekt, Institut for historie og samfundsforhold, RUC, 1999-2000

29 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954-1. april 1954*, 1974, side 1

30 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954-1. april 1954*, 1974, side 27

citeres for: „Intet for mig! Vi skal have en fribåren social skole snarest!“ Sådan var holdningen hos initiativgruppen, og sådan fortsatte det. Den sociale Skole og FFF var i starten konkurrenter, så da Den sociale Skole i 1957 blev alene om at uddanne socialrådgivere, var der ingen overtagelsesforretning, intet arvegods fra FFF's kurserne. Det er ærgerligt, for der må have været erfaringer, holdninger og indholdsdele, der var værd at integrere i socialrådgiveruddannelsen. I 1980'erne genopdages det frivillige sociale arbejde, dets holdninger og værdier, som socialrådgiverne nærmer sig med fremmedhed og nogen fordomsfuldhed.

Manon Lüttichaus og Vera Skalts makkerskab

Manon Lüttichau var leder af uddannelsen et år, så tog Vera Skalts over i 1938. Manon Lüttichau trådte et skridt til siden og bistod med praktiske ting som skemalægning, praktikkontakter og tilrettelæggelse.

Manon Lüttichau understreger mange gange, at hun fra starten var af den overbevisning, at skolen skulle have en leder med akademisk baggrund som i Sverige og USA.

Det fremgår ikke, om Manon Lüttichau alene insisterede på akademisk ledelse for at styrke skolens samfundsmæssige status, om det var nødvendigt af hensyn til den store gruppe akademiske lærere, eller det handlede om den uindfrie drøm om universitetstilknytning og om styrkelse af forskningsdelen i uddannelsen.

Alle disse strategiske begrundelser kan have haft betydning, men måske har der også været personlige grunde. Manon Lüttichau var i 1937 eneste lederalternativ til Vera Skalts og har ikke kunnet se sig selv som leder af skolen. Der er ingen beskrivelse af Manon Lüttichau som leder på Den sociale Skole og på Kommunehospitalet. Manon Lüttichau skriver i et brev til Vera Skalts fra 1987, at hun i 1942 blev syg, sandsynligvis af overanstrengelse og forlod skolearbejdet. Manon Lüttichau gør i sine efterladte skrifter ingen eksplicite overvejelser om ledelse kun implicit, når hun omtaler opgaver og kampe for stillinger. At Manon Lüttichau blev leder, var en sideeffekt af hendes aktiviteter og sær-

lige historie. Fra start til slut var hun engageret i den socialfaglige udvikling.

Manon Lüttichau og Vera Skalts dannede makkerskab om skolearbejdet fra 1937-42, hvor Manon Lüttichau trak sig, men senere hjalp hun til, når det kneb. Vera Skalts har med sin juristuddannelse og stilling som forretningsfører i Mødrehjælpen været den rette person som skoleleder set med Manon Lüttichaues øjne: „Vera Skalts søgte med flydende pen hjælpeydelse til eleverne, legatydelser til skolens drift osv.“³¹ Manon Lüttichau har med sine udenlandske erfaringer og kendskab til uddannelsen og praktik været uundværlig samarbejdspartner for Vera Skalts. Manon Lüttichau lagde et stort arbejde og engagement i den praktisk organisering af uddannelsen.

Manon Lüttichau havde en særlig indsigt, fordi hun var ordblind og ikke regnet som særlig god i skolen. Hun havde opdaget, at hun i det praktiske sociale arbejde var god til at tilegne sig viden og kunnen. Men hun beskriver ingen steder eksplicit, at hun bruger disse personlige erfaringer i opbygningen af socialrådgiveruddannelsen.

Æres den som æres bør

Manon Lüttichau oplyser i et brev til Dansk Socialrådgiverforening fra 1985, at hun aldrig fik løn for sit arbejde på skolen. Om Vera Skalts fik løn vides ikke. I jubilæumsskriftet fra 1962 omtales, at indtil 1942, hvor skolen fik statsstøtte, fik lærerne ingen eller kun en symbolsk løn.

At skabe en ny uddannelse forudsætter engagement, men handler også om magt og indflydelse og senere, da uddannelsen blev en succes, om ære. Den store kreds af aktive omkring skolen repræsenterede forskellige retninger i den sociale og uddannelsespolitiske debat, og det havde fagpolitisk betydning, hvem der blev udnævnt som skolens ophavsmænd og -kvinder.

31 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954-1. april 1954, 1974.*, Bilag 4, III

Manon Lüttichau skriver i 1986 indigneret i et brev til Vera Skalts om Leuning, der til skolens 40-års fødselsdag i 1977 „udnævnte O. Jacobsen som skolens initiativtager, ja fader for den. – De fleste burde vide, at det var overlæge G. E. Schrøder – den første af nogen læge her i Danmark, der talte skolens sag. Han døde i 1936. (Du kan tro, Clemme blev vred - gik, da vi havde spist færdig.)“ Samme Clemmensen skriver i 1959 i et brev til rektor Robert Waat Boolsen, at det var Manon Lüttichau, der var den egentlige initiativtager. Det samme bekræfter Vera Skalts andet steds.

For eftertidens socialrådgivere har det betydning at kunne pege på socialrådgiver Manon Lüttichau som hovedinitiativtager til uddannelsen.

Om Manon Lüttichaus og Vera Skalts baggrunde

Indtil Manon Lüttichau og Vera Skalts mødtes i arbejdsgruppen i 1936, havde de bevæget sig ad forskellige socialpolitiske spor.

Manon Lüttichau³² blev født i 1900, var adelig og voksede op på herregården Tjele. Der er forskellige beretninger om hendes formodede velstand og sociale indsigt. I Dansk Kvindebiografisk Leksikon beskrives hun som velstående uden nogen social erfaring. Af Manon Lüttichaus erindringer³³ fremgår det, at hun havde det svært i skolen, men „uden for skolen var der andre glæder. Jeg deltog med flid og iver i mors praktiske private arbejde“, som vedrørte læsekredse for børn og gamle, skolearbejde, besøg hos værgerådsbørn, samarbejde med Forsømte Børns Vel og indsamling til Danske Kvinders Forsvarsforening. Hendes niece Ellen Ingvorsen³⁴ fortæller, at Manon Lüttichau som barn sammen med sin mor kørte ud med mad til de trængende i sognet og ikke kun til højtiderne. Ved forældrenes død fik hun en lille arv, men hun var tvunget til at skaffe sig en indtægt. Manon Lüttichau bragte

32 Manon Lüttichau , *NON SUM*, 1982

33 Manon Lüttichau , *NON SUM*, 1982, side 16

34 Samtale med Ellen Ingvorsen, Næstved, maj-august 2008

nogle vægtige sociale erfaringer med fra sin opvækst, og hun var ikke velhavende. Manon Lüttichau omtaler ikke disse forhold i sine faglige skrifter, men i sin selvbiografi, hvor hun beskriver tiden, men hun forklarer ikke sit valg af uddannelse og arbejde.

Da forældrene døde i 1921, tog Manon Lüttichau til København og blev elev på Finsens Lysinstitut. Tidligt fik hun kontakt til KFUK's sociale arbejde og fik i 1922 som frivillig medarbejder ansvar for det sociale hospitalsarbejde, patientarbejdet. I 1923 mens hun ventede på at starte som sygeplejeelev, blev hun ansat som assistent i KFUK's sociale arbejde og startede sit samarbejde med Ellen Nørregaard, som varede de næste ti år. KFUK's sociale arbejde blev fra 1925 til den selvstændige institution Danske Kvinders Velfærd (DKV).

Manon Lüttichau beretter om den første dag: „Min kontormæssige optræden var strålende fra første dag, idet jeg tabte hele deres fine karto-tek, anbragt i en skotøjsæske, på gulvet! Alt flød.“³⁵ Ellen Nørregaard var af den opfattelse, at sygeplejen var tidsspilde, hvis man ville arbejde rent socialt. Sygepleje og socialt arbejde var sideløbende fag, men forskellige. Disse synspunkter overtog Manon Lüttichau og gjorde til sine egne, som hun kæmpede for. Manon Lüttichau omtaler Ellen Nørregaards indsats med megen respekt, og personligt skyldte Manon Lüttichau hende meget. Manon Lüttichau citerer Ellen Nørregaard for at sige „Den, der ikke ud fra sit fag studerer i udlandet, forsummer!“ Manon Lüttichau gjorde det til sit eget motto og var i alle sine aktive år overordentlig rejselysten. Manon Lüttichau var på studiebesøg i Norge, Sverige, Tyskland og England. På en længere rejse til USA i 1928 lærte hun om det sociale hospitalsarbejde.

Da Manon Lüttichau i 1933 opsagde sin stilling i DKV, var hun slidt. Det var en svær beslutning, og Manon Lüttichau følte, hun svigtede Ellen Nørregaard, der var psykisk svingende med lange sygeperioder.

35 Manon Lüttichau, *NON SUM*, 1982, side 38

Det var det frivillige patientarbejde på Kommunehospitalet psykiatriske afdeling, der førte til, at Manon Lüttichau i 1934 blev fast ansat samme sted som den første socialworker i Danmark. I mangel af bedre brugte man den engelske betegnelse. Det var en ansættelse, der bragte hende sammen med fremsynede og socialt engagerede læger og psykiatere, som blev hendes makker i arbejdet for en socialrådgiveruddannelse i Danmark. Manon Lüttichau var afdelingsleder på Kommunehospitalet, til hun gik på tidlig pension i 1954. Før hun sluttede, var hun i 1953 ansat i en FN-stilling som Social Welfare Adviser Expert i Burma, men pga. sygdom kunne hun ikke få stillingen forlænget, hvilket var en stor skuffelse.

Hun fortæller ikke, hvad hun fejlede. Her som andre steder i sine skrivelser er hun diskret omkring personlige spørgsmål. Lige så frisk hun udtaler sig, lige så lukket er hun andre steder. Om sin sygdom og afsked siger hun: „må ærligt indrømme, at jeg aldrig har haft forstand på egen sygdom eller så; har aldrig været stærk men sej“.³⁶ Manon Lüttichau er ikke uden selverkendelse om sin lukkethed, som hun på en finurlig måde indvier læseren i. Hun citerer en kollega fra KFUK's Velfærdsarbejde³⁷, der skrev til Manon Lüttichau under en sygdomsperiode: „Vi har haft det på afstand med hinanden, De ved nok, jeg kalder Dem „en lille østers“ af indesluttethed.“

Vera Skalts³⁸ var født i 1904 i København i en embedsmandsfamilie, blev student fra Zahles Skole og jurist i 1932. Hun startede i 1934 som forretningsfører i Mødrehjælpen og blev senere kontorchef, da Mødrehjælpen i 1939 blev en offentlig og landsdækkende institution. Vera Skalts var med til at udvikle og professionalisere arbejdet med de enlige mødre og tog en række initiativer bl.a. med oprettelsen af sociallægelig konsultation, hvis formål var at hjælpe den enlige kvinde al-

36 Manon Lüttichau , *NON SUM*, 1982, side 135

37 Manon Lüttichau , *NON SUM*, 1982, side 39

38 Vera Skalts født 1904 - død 1990, Dansk Kvindebiografisk Leksikon

lerede under svangerskabet. Ved siden af statsstøtten havde Mødrehjælpen sine egne private midler, som muliggjorde nye og selvstændige initiativer, hvoraf nogle f.eks. familierådgivning og uddannelsesprogram med tiden blev offentligt finansieret. Vera Skalts var leder af socialrådgiveruddannelsen fra 1937-48 samtidig med, at hun var leder af Mødrehjælpen. Hun sluttede som direktør i 1976, da Mødrehjælpen blev nedlagt. Vera Skalts var socialpolitisk og uddannelsespolitisk engageret og udfoldede begge dele i Mødrehjælpen og på Den sociale Skole.

Der er ingen tvivl om, at selv om socialrådgiveruddannelsen var et vigtigt projekt, så var Mødrehjælpen hendes livsværk. Det fremgår tydeligt af en artikel om hendes arbejde med Mødrehjælpen og Den sociale Skole fra 1975³⁹. Vera Skalts udnyttede sin dobbeltrolle og skabte en nær forbindelse mellem mødrehjælpsarbejdet og uddannelsen. Mødrehjælpen havde brug for dygtige socialrådgivere, og Den sociale Skole havde brug for de dygtige lærere, som Mødrehjælpen kunne levere. Der var, så længe Mødrehjælpen eksisterede, et stort overlap mellem Mødrehjælpens personale og Den sociale Højskoles lærere.

Da Den Sociale Skole opnåede statsstøtte i 1941, skriver Vera Skalts i en artikel i Socialrådgiveren⁴⁰ om uddannelsens indhold og mål, om nødvendigheden af viden, at „intet er farligere end de kærlige, velmente, men forkerte Raad“. Med statsstøtten blev der skabt sikkerhed for uddannelsens fortsættelse og mulighed for forlængelse fra 1½ til 2 år. Hun problematiserer og ønsker at skærpe optagelseskriterierne. Hun gør sig pædagogiske overvejelser om, at „det er af Betydning, at Eleverne saa meget som muligt opøves til selvstændigt Arbejde og selvstændig Tænkning. Et Middel hertil er Diskussionsøvelserne, Foredrag og Selvstudium, og medens de tidligere Elevers Undervisning

39 Vera Skalts, *Mødrehjælpen og Den sociale Skole*. I I. Dübeck m.fl. *Jura og Kvinder*, Juristforbundets Forlag, København 1975

40 Socialrådgiveren nr. 9, 1941

paa Grund af det Meget Stof i nogen Grad var forceret, vil det nu blive muligt at give Eleverne mere Frihed, ikke til at have gode Dage, men Frihed til Selvstudium.“

I en foredragsrække „Sociale Spørgsmaal i Tiden“⁴¹ holder Vera Skalts i januar 1944 foredrag om „Betydningen af Sagkundskab“. Vera Skalts fremhæver igen betydningen af uddannelse og viden for at kunne afhjælpe sociale problemer, om nødvendigheden af den rette indstilling og uddyber, at kontaktevne er nødvendigt, men ikke tilstrækkelig. Hun slutter: „I dette forbyggende arbejde er Socialraadgiveren et meget vigtigt led. Den individuelle Vejledning som udføres af Mennesker, der har de personlige Egenskaber i orden, og samtidig kender Samspillet mellem de forskellige Regler dvs. har virkelig Sagkundskab.“

Hvor Vera Skalts i 1941 i sin artikel til socialrådgivere demonstrerer en bred tilgang til uddannelsesdiskussionen, taler hun i 1944 som jurist og socialpolitisk aktivist til et bredere forum. I oplægget fra 1944 refererer hun indirekte til Mary Richmond⁴² i omtalen af socialrådgiverens menneskelige evner, idet „man kan kun komme frem ved at blive en forstaaende Ven“. Vera Skalts er velorienteret og kender socialrådgiverfagets klassikere.

Som det fremgår, supplerede Manon Lüttichau og Vera Skalts hinanden i uddannelsesarbejdet og udviklede de to hovedlinier i socialt arbejde, hospitalsarbejdet og mødrehjælpsarbejdet, som fra 1937 og de næste tyve år dominerede fagets praksis. Hospitalerne og Mødrehjælpen var faglige udviklingsområder, og det var her, de fleste socialrådgivere blev ansat. Nye bidrag til praktik og praktiklæreruddannelse og nye metodebidrag som casework, supervision, familiebehandling, krisebehandling kom fra disse institutioner.

Hospitalssocialrådgiverne var fagligt aktive, tog mange initiativer og dannede i 1948 „Dansk Hospitalssocialrådgiverforening, men ændre-

41 Arkiv på Den sociale Højskole i København

42 Mary Richmond (1861-1928), *Social Diagnoses*, N.Y., 1917

de i 1950 navn til „Dansk Socialrådgiverforening – Hospitalsgruppen“ i Manon Lüttichaus ånd for at signalere selvstændighed og sammenhold på samme tid.⁴³

I et brev fra Manon Lüttichau til Vera Skalts i 1986 er tonen munter, kærlig og kammeratlig og starter: „Hej Vera. Du er dejlig, lige nu i juletravlhedens hopla. Prøver nu at besvare spørgsmålene“⁴⁴. Senere i brevet: „Du tog al skriveriet, og hvad dermed fulgte. Jeg praktikken – skema for lærere, anbringelse af eleverne i praktik og deres praktik. Opvarmede institutionerne og fulgte elevernes færden og evner der. Kan du ikke huske, du en gang var med mig på sådan en tur i Jylland, og du kørte i grøften.“ Alt tyder på et samarbejde, hvor de har trukket på samme hammel. De har været forskellige, men jævnbyrdige.

Begge kvinder var markante, kompetente og myndige. Det har kaldt på reaktioner og følelser hos både studerende og uddannede socialrådgivere.

I sine taler fra 1937 og 1947 er Manon Lüttichau den voksne, der henvender sig til de unge elever. Alle Manon Lüttichaus skrivelser er båret af engagement, saglighed og humor, men det er ikke sikkert, at eleverne har mødt humoren. Der fulgte status og autoritet med ledelse og lærerjobbet i 40'erne, men allerede i begyndelsen af 50'erne blæste der nye vinde. Det kom bl.a. til udtryk, da en næsten nyuddannet socialrådgiver Margrete Appel blev valgt til formand for Dansk Socialrådgiverforening. At noget var i skred, viser sig også, når de interviewede omtaler deres foretrukne lærere, som var dem, der viste kammeratlighed over for eleverne.

43 Manon Lüttichau, *Det sociale hospitalsarbejde på kommunehospitalet i København 1. april 1954 - 1. april 1954, 1974.*, side 26

44 En henvendelse fra Dansk Socialrådgiverforening om starten på socialrådgiveruddannelsen

Eugenie Engberg som overgangsfigur og videreudvikler

Eugenie Engberg var cand. polit. og kom fra Socialministeriet, da hun efterfulgte Vera Skalts som skoleleder fra 1948-52. Internationalt skete der et løft af uddannelsen i 1950, da FN kom med sin første betænkning om uddannelse af socialrådgivere.

I Danmark er det en vanskelig periode med mange uløste problemer. På uddannelsen har man ikke afklaret optagelseskriterier og eksamenskrav, og der er arbejdsløshed blandt de uddannede socialrådgivere.

Af et referat fra lærermøde den 16. november 1948⁴⁵ fremgår det, at man diskuterede optagelseskriterierne på Eugenie Engbergs foranledning, da der havde vist sig problemer med elevernes niveau ved en standpunktsprøve. Man diskuterede, om prøven var for omfattende, om eleverne havde for lidt tid eller for dårlige forkundskaber, og Eugenie Engberg bad om retningslinier til næste standpunktsprøve. Sådanne usikkerheder om egnethed var naturligvis meget belastende for eleverne, som rettede deres frustrationer mod skolens ledelse.

En artikel i Socialrådgiveren⁴⁶ af Eugenie Engberg med titlen *Den sociale skole i dag* om casework er et bidrag til forståelse af uddannelsens og Eugenie Engbergs situation omkring 1950. Hun advarer mod at forstå journalgennemgang som casework, da casework forudsætter, at man er blevet undervist af én, der har specialistuddannelse i undervisning af casework. Det er kringlet og ærbødigt formuleret og spejler tidens vanskeligheder med at give casework form. Man mangler lærere og lærebøger i faget, siger Eugenie Engberg. Et andet sted fortæller hun, at hun som skoleleder sammen med den finske og svenske skole havde søgt om undervisere til uddannelsen i casework via FN. Af nyskabelser i uddannelsen omtaler hun seminarer i formidling og tidsskrift-

45 Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm

46 Socialrådgiveren 3.-4. 1950

revy, hvor nogle elever gennemgår artikler i nye tidsskrifter for at lære at følge med inden for faget, lære at optræde og koncentrere et stof. Eugenie Engberg var ikke med i uddannelsens initiativgruppe, og det har været vanskeligt at klare en uddannelsesopgave uden kendte løsninger. Hun mødte kritik, men holdt ud i fire år.

I 1952 fik Eugenie Engberg orlov og stipendium og tog til USA med familien. Her blev hun ansat i en FN stilling, hvor hun studerede socialrådgiveruddannelsen i USA. Den efterfølgende rapport fra o. 1954⁴⁷ giver et billede af en anderledes uddannelse, men indeholder også de problemstillinger, hun har haft erfaring med på den danske uddannelse. Rapporten refererer til tidens generelle uddannelsesdiskussioner. På skrift og på afstand viser hun god forståelse for, hvad en praksisuddannelse går ud på og forståelse for de studerendes særlige behov.

I rapporten fremhæver Eugenie Engberg problemstillinger, der rækker både tilbage og frem i tiden. Det handler f.eks. om den danske socialrådgiveruddannelses problemer med utilstrækkeligt uddannede praktiklærere. Mange af underviserne er løst tilknyttede timelærere og som omtalt, er der usikkerhed om kravene til elevernes forkundskaber. Disse problemer har man søgt løst i USA med fuldtidspraktiklærere, fuldtidsundervisere og individuelle samtaler med ansøgere.

Hun nævner andre problemstillinger, som rækker ind i fremtiden og vedrører opgradering af undervisning i metoder i socialt arbejde, behov for individuel vejledning af de studerende og muligheder for gruppepraktik. Eugenie Engberg ser muligheder i, at lærere og praktikeres samarbejder om undervisning, og praktikvejledere knyttes tæt til uddannelsesinstitutionen.

Fra rapporten skal fremhæves nogle overraskende oplysninger og overvejelser:

47 Engberg, Eugenie, *Den sociale uddannelse i USA*, Den sociale Højskole i København, 1962

Psykologiske test duer ikke til sortering af eleverne. Det er en overraskende udtalelse på et tidspunkt, hvor dette nye fag har fremgang.

Eugenie Engberg omtaler et arbejde med en standardundervisningsplan med „fælles elementer i alt socialt arbejde“. Disse fælleselementer dukker op 25 år efter i Danmark i *Social (be)handling*⁴⁸, og så bliver der vild diskussion, som Lis Hillgaard fortæller om i kapitel 2.

Måske pga. Eugenie Engbergs egne forgæves anstrengelser med at få etableret et samarbejde mellem uddannelse og kommuner peger hun på nødvendigheden af en dansk undersøgelse af de sociale institutioners behov, som skal være styrende for uddannelsens indhold. Det vil være et radikalt brud med uddannelsens hidtidige autonomi.

Eugenie Engberg mener, at man i USA har løst problemet med adgangskriterier til socialrådgiveruddannelsen. De studerende har 4-års college med gymnasiale fag som i Danmark, men mere psykologi, sociologi og mulighed for specialisering mod socialrådgiveruddannelsen. Efter college er der 2-års overbygning med specialisering i arbejdsmetoder i socialt arbejde. Denne model er næsten identisk med den senere studieordning for socionomi på RUC fra 1976.

I USA har hver studerende en vejleder gennem hele uddannelsen, som skal sikre integrationen mellem teori og praksis og mellem de teoretiske fag indbyrdes. Eugenie Engberg ser det som en fin ordning, men undrer sig over, at de amerikanske studerende er så umodne og uselvstændige. Denne iagttagelse problematiserer hun ikke.

Eugenie Engberg møder i USA et uddannelsessystem, som er langt mere udviklet og professionelt end det danske. Hun prøver at bygge bro og bruger på skift den danske betegnelse elever og den amerikanske betegnelse studerende. Flere af hendes forslag bliver gennemført, men først langt senere. Der er ingen direkte vidnesbyrd om, at hendes rapport har medført forandringer i 50'ernes og 60'ernes danske uddan-

48 Lis Hillgaard og Lis Keiser, *Social (be)handling*, Socialpædagogisk Bibliotek, Munksgaard, 1979

nelse måske bortset fra, at man også i Danmark indførte individuelle samtaler med ansøgerne.

Robert Watt Boolsen konsoliderer og giver retning

Robert Watt Boolsen var cand. mag., ekspeditionssekretær fra Centralarbejdsanvisningskontoret i København og skoleleder/rektor fra 1954-65. Robert Watt Boolsen var den første leder med en humanistisk baggrund siden Manon Lüttichau i 37 var leder. Han var i lang tid den længst fungerende rektor⁴⁹, og det nød uddannelsen godt af.

Fra de første år møder man Robert Watt Boolsen i et oplæg⁵⁰ på Socialrådgiverforeningens årsmøde i 1955, hvor han opfordrer socialrådgiverne til at udtrykke sig tydeligere og klarere om praktikanterne og ikke pakke tingene ind pga. medlidenhed. Han betragter socialrådgivere i praksis som skolens medarbejdere til at udvælge de rigtige elever. Praktikken skal give eleverne en indføring i socialt arbejde og afklare, om de er egnede til uddannelsen. Robert Watt Boolsen er ny på posten og skal accepteres af praktikerne, som han giver stor indflydelse. Det gør han op med senere, fordi erfaringerne viser, at praktikvejlederne generelt ikke er tilstrækkeligt kvalificerede til at klare denne opgave. Det er i lang tid socialrådgiveruddannelsens akilleshæl. Manon Lüttichau peger på, at det er et uløst problem, og i 1961 forbedrer Robert Watt Boolsen praktiklæreruddannelsen vel vidende, at der skal gøres endnu mere på området.

Robert Watt Boolsen optræder jævnligt i Socialrådgiverens spalter om aktuelle uddannelsesspørgsmål, og der lærer man ham at kende, som en meget engageret uddannelsesleder.

I 1957 er han hovedredaktør på bogen *Socialrådgiveren*, nr. 60 i serien Politikens Håndbøger. Det er en moderne oplysningsbog, som præsenterer

49 Indtil cand. jur. Erik B. Schmidt bliver ansat i 1974-88

50 Socialrådgiveren nr. 4, maj 1955

terer faget udadtil og henvender sig til en bred kreds. Bogen vækker nogen debat i socialrådgiverkredse. Robert Watt Boolsen har 3 medredaktører og 24 leverandører af indlæg, bl.a. Margrete Appel, Alfred Dam og mange andre socialrådgivere.

En kort karakteristik af *Socialrådgiveren*: Bogen henvender sig i forordet til borgeren og stiller en række spørgsmål, som man kan finde svar på i bogen. Redaktionen modtager gerne forslag til stof, der savnes. Bogen er praktisk, hjælpsom og ikke moraliserende. Stilen, tonen og indholdet er moderne og i øjenhøjde med tiden sidst i 50'erne. Tegningerne er pædagogiske og humoristiske. Bogen indeholder i alfabetisk orden de oplysninger, som landets borgere plejer at henvende sig om. Oplysningerne er korte, klare og i komplicerede sager henvises til de instanser, der har med problemerne at gøre. Inde i bogen under S kan man finde en beskrivelse af en socialrådgiver, som en der „har til opgave individuelt at yde ethvert menneske, der søger hjælp, personlig støtte, praktisk vejledning og bistand“, og så står der mere diffust „hensigtsmæssig vejledning inden for alle grene af socialt arbejde.“ Manglen på præcisering er et godt billede på fagets udvikling i 1957. Der henvises under socialrådgivernes arbejdsområder overraskende til personalekonsulenter, men uddybning mangler. Personalekonsulent var en ny socialrådgiverfunktion, og i 1959 var der tre socialrådgivere inden for dette arbejdsområde.

Kirsten Erichsen omtaler håndbogens formål i fagbladet *Socialrådgiveren* under overskriften *Socialrådgivning en gros* og er bekymret for, at klienterne lader sig nøje med standardråd og ikke opsøger de professionelle, som sikrer individualisering af hjælpen. I næste nummer svarer en af forfatterne Lene Watt Boolsen, at „man i en håndbog om diverse sygdomme kan læse om sine blindtarmsbetændelsessymptomer, men at man ikke kan blive dem kvit uden personlig kontakt med en kirurg“ og slutter: „Oplysende bøger har en mission, og det beskedne bidrag som denne lille socialhåndbog repræsenterer, kan næppe skade den individuelle socialrådgivning“.

Bogen indgik i en håndbogsserie med bl.a. *Hvad kan jeg blive, Hvad siger loven, Før lægen kommer*, som til sammen karakteriserede en tid med engagement i folkeoplysning. Titlen *Socialrådgiveren* fungerede som en reklame for den kun 20 år gammel profession. Man kæmpede i 50'erne for professionen på forskellige fronter og med forskellige midler. Robert Watt Boolsen bidrog med denne bog til folkeoplysning om socialpolitik og socialt arbejde og gjorde opmærksom på en ny profession.

Ved uddannelsens 25 års jubilæum i 1962 er der sket store skift siden Robert Watt Boolsen start i 54. Når man læser i jubilæumsskriftet *Danmarks sociale Højskole 1937-62*, hører man en leders stolthed over de opnåede resultater, når han citerer socialminister Julius Bomholt⁵¹: „Danmarks sociale højskole har nu karakter af en uddannelsesanstalt på linie med andre af vores uddannelsesinstitutioner for videregående uddannelse og vil i de nærmeste år stadig udbygge denne position som centralt uddannelsessted for videregående uddannelse til socialt arbejde.“

Forfatteren kikker tilbage og konstaterer, at det tager 25 år at danne et fag, men nu er socialrådgiverstanden blevet voksen og er sit ansvar og værd bevidst. Metaforen om barnet, der bliver voksen, er som taget ud af skolens daglige undervisning og virker i dag lidt komisk og patroniserende.

Landvindinger i den nye studieordning fra 1961 fremhæves: Teoretiske fag er forøget fra 1370 timer til 1900 timer. Der er opnået en udbygning af praktiklederinstruktionen og -uddannelsen, socialrådgivere bakker op om en egentlig og reguleret praktikuddannelse. Nu er det skolen og ikke praktikken, der står for frasortering af uegnede elever. Det er mere retfærdigt, konstaterer forfatteren uden yderligere kommentarer.

Socialrådgivning er et nyt fag. Man ønsker i lighed med, hvad der sker internationalt, at nå frem til en klar afgrænsning af, hvad der er social-

51 Jubilæumsskriftet *Danmarks sociale Højskole 1937-62*, side 26

rådgivernes arbejdsområde, lige som man ønsker at kende grænserne mod de fag, der omgiver socialrådgiverfaget. Det er målet på tre år at integrere praktik og teori, hvor hovedfaget skal være socialrådgivning. Man lægger mere vægt end hidtil på uddannelsens opbygning og forløb, og i tråd med dette bliver eksamener fordelt over hele studiet. Der er mindre hukommelsesstof, mere tid til fagenes integrering og deres anvendelse i klientsammenhængen. Til sidst fremhæves, at skolen har fået fire fuldtidslærere.

Ser man på udviklingen af uddannelsens længde, skete udviklingen gradvis: Fra starten i januar 1937 var uddannelsen på 1 år, de kommende hold fra oktober samme år fik halvandet års uddannelse. I 1942 blev uddannelsen 2-årig, og fra 1955 blev uddannelsen 3-årig. Studieordningen fra 1961 udvidede uddannelsens indhold, dybde og faglige integrering med socialrådgivning i centrum, men uddannelsesiden ændredes ikke.

Jubilæumsåret er præget af udadvendthed, optimisme og vækst. Grunduddannelsen er blevet opgraderet, og højskolens bestyrelse nedsætter et udvalg, der skal behandle spørgsmålet om specialisering, som man kender det i udlandet. Man opretter dobbelthold pga. stor efterspørgsel på socialrådgivere. Og så ønsker nogle socialinspektører i samarbejde med Socialinspektørforeningen, at skolen står for efteruddannelse af kommunalt uddannede folk „om det afvigende klientel med vægt på psykologisk-psykiatrisk fag“.

Skolen, uddannelsen, faget og socialrådgiverne har det godt, bliver anerkendt og efterspurgt i jubilæumsåret 1962. Inger Pedersen Davis fortæller, at Robert Watt Boolsen i 1962 havde planer om en kandidatuddannelse, som han havde involveret hende i. Det blev ikke til noget, men i stedet kom Årskursus, som Inger Pedersen Davis' afløser Grethe Sørensen⁵² stod for.

52 Grethe Sørensen 1919-97, uddannet socialrådgiver i 1949, leder af Årskursus for socialrådgivere fra 1968-87

Inger Pedersen Davis' lærebog giver faget rygrad

Inger Pedersen Davis blev født i 1927, uddannet fra Den sociale Højskole i 1952 og har siden 1962 været gift og bosat i USA. Når hendes CV uddybes her, er det fordi hendes karriere både er typisk for 50'erne, en tid, hvor mange orienterede sig politisk og fagligt mod USA, men også usædvanlig, fordi hun ydede en helt særlig indsats for den danske socialrådgiveruddannelse og senere havde en imponerende karriere i den amerikanske universitetsverden. Inger Pedersen Davis, der gik på pension fra en stilling som professor i social work ved San Diego State University i 1996, fortæller⁵³, at hun efter uddannelsen ønskede kendskab til private organisationers sociale arbejde og derfor søgte hun ind i de Katolske Menighedsplejer, hvor hun arbejdede et år. I 1953 blev hun ansat på Arbejds- og Socialministeriets bibliotek, hvor hun blev foretrukket til stillingen som bibliotekar, fordi man ville have en socialfaglig bibliotekar. Arbejdet bestod i at betjene politikere og embedsmænd og indebar et mangesidigt samarbejde med Henning Fris, der var socialkonsulent i ministeriet. Arbejdet medførte møder og kontakter i Europa, som bragte hende i kontakt med FN-ansatte, der opfordrede hende til at søge Fulbright-stipendium⁵⁴, som hun fik. Hun havde masser af initiativ og fortæller, at hun i forskellige sammenhænge tilbød sig som sekretær og referatskriver, hvilket gav hende mange nyttige kontakter. Hun tog første gang til USA i 1955-56, nærmere bestemt University of Washington, School of Social Work Seattle Washington. Da hun vendte hjem til arbejdet på Socialministeriets bibliotek, blev hun kort efter også deltidsunderviser, senere på fuld tid på Den sociale Højskole. I 1961-62 rejste hun for anden gang til USA på

53 Telefonisk og mailkontakt med Inger Pedersen Davis januar 2009, samt møder i juni 2009 i København.

54 James William Fulbright 1905-95, demokrat og senator fra Arkansas 1945- 75. Fulbright støttede skabelsen af FN, gjorde modstand mod komitéen for uamerikansk virksomhed og øvede stærk kritik af USAs politik i SØ-Asien. Han grundlagde i 1946 Fulbright-fonden, med det formål at formidle udveksling af studerende og universitetslærere mellem USA og udlandet. En dansk afdeling formidler årligt en række stipendiateres rejse.

Fulbright-stipendium, denne gang til University of Chicago, School of Social Service Adm., hvor hun tog en magistergrad (MA) i 1962. Hun giftede og bosatte sig i USA, men havde en aftale med Arbejds- og Socialministeriet om at skrive *Socialrådgivning - teori og metodik*. Det var en hjertesag for Inger Pedersen Davis at skrive bogen færdig, som studerende og praktikvejledere havde inspireret og opfordret hende til at skrive. Der var et samarbejde med Socialrådgiverforeningens formand Erik Andersen og bestyrelsesmedlemmer Ole F. Hermansen og Alfred Dam op til bogudgivelsen.

Fra 1962-64 rejste Inger Pedersen Davis hvert år til Danmark, for at afholde praktiklærerseminarer på Den sociale Højskole, „fordi det var så vigtigt for uddannelsen“.

Inger Pedersen Davis arbejdede fra 1964-72 i Child Care Society i Chicago. Arbejdet med børn dannede senere grundlag for hendes forskning. Efterfølgende blev hun ansat på University of Chicago fra 1972-76, hvor hun tog Phd. i 1972. Under sidste ansættelse ved San Diego State University fra 1977-96 blev hun leder af Child and Family Research Group, som hun stadig indgår i.

Inger Pedersen Davis arbejdede fra starten af sin karriere målrettet med vidensproduktion og formidling inden for socialpolitik og socialt arbejde. Stillingen som bibliotekar i Arbejds- og Socialministeriet er et af mange eksempler på socialrådgiverjobs, som senere bliver overtaget af akademikere.

Før Inger Pedersen Davis udgav sin metodebog i 1964, havde hun skrevet en række artikler til Socialrådgiveren om socialrådgiveruddannelsen i USA og Danmark, om socialt gruppearbejde, og i 1964 i det nummer, hvor hendes bog anmeldes, skriver hun om community organization. Disse artikler er forarbejder og appetitvækkere til bogen, som kommer til at hedde *Socialrådgivning – teori og metodik*.

Bogen har mange fyldige og indsigtsfulde afsnit om historien og om teorier og metoder i socialt arbejde. De klassiske teorier er beskrevet

med overblik og kritisk distance. Mange steder understreger hun, at socialrådgiverne ikke må overdrive den psykologiske tilgang. Nye rolle-teorier får uforholdsmæssig stor vægt, som det ofte er tilfældet med præsentation af ny interessant teori, der dækker et aktuelt behov. Bogens historiske afsnit handler især om engelske og amerikanske pionerer. Af de to store damer Mary Richmond og Jane Addams, som i dag står tilbage som hovedpersoner for henholdsvis den diagnostiske skole og social-reform-sporet, nævnes kun Mary Richmond. Bogen har mest fokus på casework. Det illustreres med flere siders litteraturhenvisninger til casework og en halv side til community work. Inger Pedersen Davis siger, at hun havde ønsket at uddybe community work-afsnittet, da hun finder alle metoder nødvendige og ligeværdige, men bogen er præget af hendes egen stærke forankring i arbejdet med børn og familier.

Inger Petersen Davis skrev den første danske metodebog på næsten udelukkende amerikanske erfaringer og kilder. De få danske kilder var Inger Petersen Davis' daværende kolleger, jurister, sociologer og psykologer på Den sociale Højskole. Inger Petersen Davis refererer enkelte steder til danske forhold og omtaler de skandinaviske landes vægtning af materiel hjælp, men manglende forståelse for „måden“ den gives på. Til gengæld mener hun, at amerikanerne kunne tage ved lære af den danske sygesikringsordning.

I Socialrådgiveren anmelder socialrådgiver og underviser Britta Lissner bogen rosende. Hun peger på nogle mindre mangler ved bogen og henviser til litteratur af Nancy Bratt som supplerende. Nancy Bratt er Britta Lissners tætte samarbejdspartner på Den sociale Højskole i Århus, og anmeldelsen bliver således også brugt til at pege på Århus-skolens indsats. Tidens faglige diskussioner er også en kamp om faglig positionering.

Når bogen kommer til at overbetone casework fra den amerikanske tradition, kan den ufrivilligt have virket som en provokation på danske kolleger, der i 1964 havde kontakt til Holland omkring lokalsamfundsarbejde. Inger Petersen Davis fortæller i 2009, at hun var klar over, at

der hos kollegerne var modstand mod den amerikanske indflydelse, og hun skulle passe på ikke at stikke næsen frem. Lignende erfaringer havde andre af hendes europæiske socialrådgiverkolleger, der lige som hun havde studeret i USA på Fulbright-stipendium. Til trods for at Inger Pedersen Davis med sine introducerende artikler gør sit bedste for at berede vejen for den nye metodebog, debatteres den ikke meget i Socialrådgiveren. Det kan skyldes, at Inger Pedersen Davis var i USA, og at værket i omfang og grundighed lå et niveau over den hjemlige debat. Men bogen kommer til at danne baggrund for teori og metode-debatter de næste godt 10 år, hvor bogen læses af alle undervisere og studerende, og den danner grundlag for afløseren *Social (be)handling* fra 1979 af Lis Hillgaard og Lis Keiser.

Inger Pedersen Davis blev ikke lønnet for at skrive metodikbogen, det var en opgave, hun havde påtaget sig. I tråd med dette ironiserer Lis Hillgaard i interviewet over, at hendes bogarbejde sammen med Lise Keisers overvejende blev gennemført som frivilligt arbejde. Dengang og senere er fagbogsskriveri drevet af engagement i faget og de studerende.

Internationalt samarbejde giver perspektiv

I 1937 var der brug for faglig import til arbejdet med at etablere en socialrådgiveruddannelse. Fra midten af 60'erne intensiveredes den gensidige nordiske udveksling på skoleområdet.

De to store internationale organisationer IASSW, International Association of Schools of Social Work og IFSW, International Federation of Social Workers blev grundlagt i 1928, ca. 10 år før socialrådgiveruddannelsens start i Danmark.

Efter isolationen under 2. Verdenskrig havde især de unge behov for at åbne sig mod verden. Udvekslingen med USA understøttedes af bl.a. Fulbright-stipendier, som lå i forlængelse af USA's Marshall-hjælp til genopbygning af Europa. De unge fandt forskellige veje ud i verden.

Via arbejdet på Socialministeriets bibliotek deltog Inger Pedersen Davis i europæiske konferencer. Det bragte hende i kontakt med centrale personer i Europa og USA. Sådan startede Inger Pedersen Davis' livslange tilknytning til USA.

Manon Lüttichau citerede Ellen Nørregaard for, at „Den, der ikke ud fra sit fag studerer i udlandet, forsummer!“ Både Ellen Nørregaard og Manon Lüttichaus opfattede studierejser som livgivende. Med deres sociale arbejde i KFUK var de tilknyttet en kristen verdensbevægelse, som gav inspiration og viden til arbejdet i Danmark. Socialrådgiveruddannelsen hentede fra starten inspiration og indhold fra udlandet på samme måde som det frivillige sociale arbejde. De internationale kontakter blev afgørende for, dels at socialrådgiveruddannelsen blev en selvstændig uddannelse og ikke en overbygning på sygeplejeuddannelsen, dels at Manon Lüttichau kæmpede for en uddannelse med forskningstilknytning samt for metodeudvikling i det professionelle sociale arbejde i Danmark. Da 2. Verdenskrig sluttede, rejste Manon Lüttichau og mange andre socialrådgivere ud for at videreudanne sig, og nogle arbejdede i FN regi. Manon Lüttichau fortæller, at hun lærte meget af sine studierejser til England og især til USA, men hun fremhæver den svenske uddannelse som et forbillede, fordi de svenske forhold og den svenske socialpolitik lignede den danske.

Det nordiske samarbejde blev styrket af Nordisk Råds oprettelse i 1952. I 1949 mødtes de nordiske institutter, og der var også dansk deltagelse, på initiativ af Stockholms Sociale Institut. Samme år grundlagdes et permanent samarbejdsorgan Nordisk Socialhögskole kommitté⁵⁵, der skulle samordne fælles interesser også i internationalt arbejde. I de følgende år var mødevirksomheden ujævn. Sverige og Norge, de mest erfarne, trak læsset, og Finland og Danmark hang på⁵⁶. I 1956 afhold-

55 Nordisk Socialt Arbete, Jubilæumsskrift, 11. årgang, Universitetsforlaget, 1991

56 Socialrådgiveruddannelsen startede først i Norge i 1920, året efter i Sverige, først 16 år efter i Danmark og til sidst i Finland i 1942.

tes mødet i Helsingfors med svensk værtskab, hvor et nordisk IASSW etableredes. I 1962 var Danmark vært for første gang. Der var i starten mange ambitioner, men få ressourcer i det nordiske samarbejde. Først fra 1965 fik det nordiske samarbejde fast form, og herefter gennemførtes møder hvert andet år.

Inspiration fra Alice Salomon går tabt

I den tidlige periode orienterede de danske kontakter sig mod Norden, især Sverige, og mod Vesten, især England og USA. Efter krigen intensiveredes de europæiske kontakter til Frankrig, Schweiz og Holland, men ikke til Tyskland, som stort set ikke omtales før eller efter krigen. Derved mister den danske socialrådgiveruddannelse og socialt arbejde en væsentlig inspiration fra Alice Salomon⁵⁷, som i 1908 havde etableret en socialrådgiveruddannelse i Berlin med feministisk og internationalt perspektiv. Hun mente, at når økonomien organiseredes internationalt, skulle det samme ske med socialt arbejde, hvilket indebærer, at socialrådgiverstuderende skulle være i stand til at sammenligne den nationale sociale udvikling med den internationale udvikling. Alice Salomon sluttede sin omfattende forskningsindsats i 1937 med en sammenlignende undersøgelse af 100 sociale højskoler, hvor hun pegede på forskelligheder og argumenterede for, at hvert land skal udvikle sin uddannelse i forhold til egne behov.

I 1909 fik Alice Salomon kontakt til Jane Addams, som hun mødte i fredsarbejdet i International Council of Women. Alice Salomon opnåede national og international faglig anerkendelse og blev IASSW's første præsident i 1928. Denne internationale post bevarede hun, da hun i 1933 blev frataget alle poster og æresbevisninger af nazisterne, fordi hun var jøde og samfundskritisk. I 1937 emigrerede hun til USA og døde i 1948 i New York langt fra venner og med sit livsværk i ruiner.

⁵⁷ Carola Kuhlman om Alice Salomon i *Historical portraits of important European leaders in social work*, European Journal of Social Work Vol. 4, No. 1, pp 65-102 2001

Efter krigen genopstår den sociale skole i Berlin, men først i 1954 kommer den igen til at hedde Alice Salomon Schule. Alice Salomons originale forsknings- og uddannelsesindsats får først betydning i Danmark i 80'erne, da Århuskolen etablerer et samarbejde med skolen i Berlin. Med de internationale socialrådgiveruddannelser i København og Århus fra 1999 skabes en særlig interesse for Alice Salomon, hendes teorier og holdninger i socialt arbejde.

Om rekruttering til socialrådgiveruddannelsen

I 1937 henvendte socialrådgiveruddannelsen sig til mænd og kvinder mellem 20-30 år, helst med studentereksamen eller tilsvarende forskundskaber. Der var fra starten ingen tvivl om, at uddannelsen også skulle være for mænd, men tilgangen af mænd var beskednen. Først på hold 3 fra 1938-40 var der to mandlige studerende. På de første 10 hold var der i alt kun fem mandlige studerende. I slutningen af 50'erne havde uddannelsen større søgning fra mænd, som var med til at sætte fut i de faglige diskussioner i Socialrådgiveren. Mere om dette i kapitel 5.

I planlægningsefteråret 1936 vidste man ikke, om man ville få det nødvendige antal studerende til at kunne starte uddannelsen bortset fra, at Manon Lüttichau vidste, at flere af hendes frivillige praktikanter ville søge uddannelsen. På det første hold blev der optaget 15 studerende. Fra 3. hold 1938-40 og under krigen var der små hold på ca. 10-12, men på hold 9 fra 1944-46 var der 25 studerende, og i 1948 var der dobbelt-hold med i alt 38 studerende.

De først fire år fra 1937-41 var elevbetalingen på uddannelsen på 35 kr. mdl. Der kunne søges friplads, men for nogle har elevbetalingen været en økonomisk barriere for at søge uddannelsen. Med statsstøtten 1941 ophørte elevbetalingen.

Uddannelsen arbejder fra starten hårdt på at få tilstrækkelig søgning til uddannelsen, at opstille relevante adgangskriterier og udvikle metoder til at vælge de rigtige blandt ansøgerne. Man forsøger sig frem med forskellige alderskriterier, krav til forpraktik, eksaminer og for-

kundskaber. Man checker ansøgernes viden og kunnen i individuelle samtaler og forskellige skriftlige øvelser, men man er usikker og utilfreds med fremgangsmåde og resultat. Undervejs stilles der stigende krav til eksaminer, forkundskaber og krav om en skolestyret forpraktik på baggrund af skolens egne erfaringer og under påvirkning af samme tendenser inden for det samlede uddannelsesområde. Problemerne med de individuelle samtaler og øvelser diskuteres ikke offentligt, men diskussionen om relevante adgangskriterier fylder meget i Socialrådgiveren.

Socialrådgiveruddannelsen var og vedblev at være en kvindedomineret uddannelse pga. opgavernes art, arbejdets karakter, fagets samfundsmæssige status og beskedne lønniveau. Som tendens var der flest mænd på uddannelsen under økonomiske højkonjunkturer, hvor de udgjorde ca. ¼-del af holdet. Under højkonjunkturer bliver faget efterspurgt, udvider sig, og der bliver skabt nye arbejdsområder, ofte til en bedre løn. Flere steder i udlandet, specielt i 3. Verden har faget større bredde, højere status og tradition for mange mænd i faget. Manon Lüttichau nævner i et brev til Dansk Socialrådgiverforening den lave løn som et problem for rekrutteringen af mænd til faget.

Indtil 1947 annoncerede arbejdspladserne efter kvindelige socialrådgivere, og i Mødrehjælpsloven var det indskrevet, at rådgiverne skulle være kvinder.

Skolen havde kvindelig ledelse indtil 1954, men mange akademiske mænd med stor status og pondus var aktive omkring skolens etablering og som lærere. I lærergruppen var der stor overvægt af mænd, og først i 60'erne med faget socialrådgivning, blev der ansat flere kvindelige lærere. Dvs. de studerende har ikke manglet mandlige forbilleder.

Ændringer i praktik, socialrådgivning og teoretisk profil

Praktik har heddet forskellige ting og haft forskellig funktion. I starten var der forpraktik, formiddagspraktik og sommerpraktik.

Oprindelig var kendskab til praktisk socialt arbejde en betingelse for optagelse på Den sociale Højskole, senere formuleret som 6-12 måneders praktisk socialt arbejde. I 40'erne var skolen behjælpelig med at finde forpraktik, og fra 1955 forestod skolen al praktikanbringelse, der bestod i 1 års praktik i 2 institutioner á 6 måneder og i de følgende 2 uddannelsesår, var der praktik 2 gange 3 måneder, hvor 3 af praktikkerne var anviste og en valgfri. Mødrehjælpen, hospital og socialkontor var f.eks. obligatorisk for kvinder, og for mænd erstattedes mødrehjælp med praktik i fængsel eller arbejdsanvisning. Bestræbelsen gik entydigt mod uddannelsespraktik, og man kæmpede for praktikkens ligestilling med den teoretiske undervisning, men det var svært.⁵⁸

Der var to tendenser i udviklingen af praktikken: De korte praktikker f.eks. formiddagspraktik i uddannelsens start forsvandt, og hermed udviklede praktikken sig fra orientering til træning i socialt arbejde. Samtidig hermed selvstændiggjordes praktikken ved at være et langt samlet forløb i starten, senere midt i uddannelsen.

Teoretisk læring vægtedes stadig højere, og den teoretiske profil ændres i perioden 1937-65. De mest dramatiske ændringer så således ud:

- Det samlede timetal til teoriundervisning mere end fordobledes fra 810 timer til 1920 timer.
- Som selvstændig disciplin voksede socialrådgivning fra 1937-65 fra 30-352 timer.
- Psykologi voksede fra 90 til 224 timer, psykiatri fra 35 timer til 96 timer og sociologi fra 0 til 160 timer.
- Socialhygiejne mere end halveredes fra 150 til 64 timer og ændredes senere til socialmedicin.
- De juridiske fag fik tilført timer, men udgjorde en mindre andel af det samlede timetal.
- Praktisk fags andel som bogholderi, bibliotekskundskab og seminarer steg og faldt over tid fra 1937-65.

58 Jubilæumsskriftet, *Danmarks sociale Højskole 1937-62*

Navnediskussioner og navneskift

Der var ikke mange diskussioner om navnet Den sociale Skole. Af programmet fra 1937 fremgår det, at det er Den sociale Skole, der udbyder et kursus på 1½ år. Man erstatter hurtigt kursus med uddannelse, men de studerende omtales som elever indtil omkring 1970. Den sociale Skole bliver til Danmarks sociale højskole i 1961 med uddannelse i København og en afdeling i Århus fra 1957⁵⁹, og skolelederen tituleres rektor. Senere i 60'erne ændres det til Den sociale Højskole København/Århus osv. Navneskift til Danmarks sociale højskole i 1961 omtales i 1962 som en bemærkelsesværdig begivenhed. Man oplever det som en stor anerkendelse, som et betydeligt løft i status. Ændringerne giver samlet et billede af et kursus, der bliver til en skole med en uddannelse, der vokser i status og omfang og udvikler sig til et studium.

Diskussionen om socialrådgivertitlen bliver aldrig afsluttet tilfredsstillende. Det frivillige hospitalsarbejde benævnes det sociale hospitalsarbejde eller patientarbejde. Der er fokus på ydelsen, institutionen og modtageren. Med uddannelse følger behov for en dækkende titel, der kan afgrænse den nye profession fra andre. I det første kursusprogram tales om socialhjælper og sociale rådgivere. I sin tale fra 1937 bruger Manon Lüttichau også begrebet socialarbejder⁶⁰. Inden 1. hold er færdigt, har man besluttet sig for titlen socialrådgiver, men de øvrige betegnelser anvendes fortsat i flæng. Bestræbelser i 50'erne og i 60'erne på at indføre betegnelsen socionom som i Sverige vinder ikke genklang. Men med etablering af socialrådgiveruddannelser på RUC og AUC i 70'erne kommer socionombetegnelsen i brug og anvendes bredt indtil den igen, uden at nogen protesterer, forsvinder i løbet 80'erne. Problemet var fra starten, at socialrådgiver var for snæver en betegnelse, da det sociale arbejde var og er meget mere end rådgivning.

59 Jubilæumsskriftet, *Danmarks sociale Højskole 1937-62*, side 13

60 Vera Skalts bruger i et foredrag fra 1948 betegnelsen socialarbejder, som har haft en vis udbredelse. Socialarbejdertitlen får en renæssance i 70'erne og 80'erne.

Faglige diskussioner i tiden

Mens der er nogen, der har travlt med at lave skole og uddannelse, er der andre, der diskuterer socialt arbejde i praksis. Uddannelsen eksisterede ikke i et tomrum. Den er en ø i et hav af engagerede socialrådgivere. Artikler i Socialrådgiveren bringer nyt fra den store verden og fra den hjemlige. Nedenstående eksempler giver et signalement af socialrådgivernes faglige engagement i perioden 1937-64:

Året efter Kirsten Skovgaard Petersen fra hold 1 er færdig med sin uddannelse, tager hun til USA på studiebesøg og skriver i 1939 engageret om Jane Addams Houses i Chicago. Artiklen fortæller grundigt om socialt arbejde som fattigdomsbekæmpelse. Det er spændende nyt fra datidens center for community work, hvor arbejdet bestod i at få bygget nye boliger, børnehaver og ungdomsklubber, i bladudgivelse og sundhedsoplysning, engelskundervisning for indvandrerbørn m.m. Socialrådgiverens rolle bestod i at få lagt programmet ud til beboerne og vise kommunen, at nye boliger kunne betale sig.

Anne D. Skouenborg, der sammen med Manon Lüttichau havde været med til at starte socialrådgiveruddannelsen, skriver i 1940 om sit arbejde på Rigshospitalets psykiatriske afdeling med at hjælpe patienterne med deres pengeproblemer og ubetalte regninger, med kontakt til skilsmissesagfører og børneværn, hjælp til at søge invaliderente og legater, kontakt med pårørende og hjemmebesøg for at skaffe flere oplysninger til lægen. Halvdelen af arbejdet vedrører børnene i poliklinikken. Anne D. Skouenborg beskriver børnenes vanskeligheder og dårlige hjemmesituation med stor indlevelse. Hun er på patienternes side, både når hun siger: „Somme tider er det den indlagte patients ægtefælle, der er den mest syge og årsag til patientens indlæggelse!“ Og om de indlagte børn siger hun, at de er „normale børn der reagerer naturligt på en utålelig situation“. Men problemet kan også ligge i barnet selv. Anne D. Skouenborg er optaget af diagnostik og samarbejdet med læger og skolepsykologer. Hun understreger, at uddannelse har stor betydning for „udvidelse af den menneskekundskab, der er vigtig i det direkte hjælpearbejde for patienterne.“

Begge socialrådgivere giver bidrag til fagets indhold. Kirsten Skovgaard Petersen bringer nyt og breder faget ud, Anne D. Skouenborg uddyber, konkretiserer og prøver at finde fodfæste i arbejdet i psykiatrien. Men socialrådgiverens rolle i beretningen fra Chicago er unægtelig mere kraftfuld end socialrådgiveren i psykiatrien, der er lægens informationsindhenter. Begge peger på uddannelse som vigtig. Kirsten Skovgaard Petersen indirekte ved tage på studierejse, og Anne D. Skouenborg direkte i sin afslutning.

Carl Aug. Steenberg er uddannet på 3. hold i 1940 og skriver samme år en imponerende lang artikel på tolv sider, fordelt over tre numre, som han kalder *Betragtninger over arbejdsløshed, ernæring og sundhed*, som er en grundig præsentation af resultaterne fra en dansk undersøgelse om kost og vitaminer, underernæring, undervægt og sygdomme, som relateres til indtægt og arbejdsløshed. Undersøgelsen viser større sygelighed blandt arbejdsløse, mange rekonvalescenter blandt de arbejdende og peger på behov for kostoplysning, kosttilberedning og måske et centralkøkken med sund mad. Carl Aug. Steenbergs konkluderer, „at madkort og lignende er ydmygende og stiller ikke folk lige, så oplysning er den eneste farbare vej, men det er usikkert om pengene slår til til sund kost, og det er usikkert om oplysning virker.“ Her taler den indignerede og reflekterede socialrådgiver.

Carl Aug. Steenberg, den ene af hold 3. mandlige studerende, markerer sig tydeligt i det faglige miljø med sin artikel, der udover engagementet har en anden mere videnskabelig tilgang til sociale problemer end tidligere artikler af socialrådgivere. Artiklen indeholder en henvisning til svenske Alva Myrdal, en af tidens store velfærdsstatsteoretikere og for mange et forbillede.

Socialrådgiverne er optaget af faglig udvikling og fornyelse af metoder. I 1953 skriver Karen Schledermann den første artikel om gruppeindsatser, om nervepatienter i gruppeterapi, og om erfaringer fra Maxwell Jones i London. Hun beskriver forløberen for „terapeutisk sam-

fund“, brug af rollespil, psykodrama, gruppeterapi, arbejdssterapi og fritidsaktiviteter. Hun er begejstret, peger på tilbud til nervespasienter som er oversete i Danmark, men undlader ikke at nævne usikkerhed om effekten af gruppeterapi.

Familierådgivning er en nyhed sidst i 50'erne. Når psykiater Henrik Hoffmeyers artikel om socialrådgiveren i familierådgivningen omtales her, skyldes det hans tætte samarbejde med socialrådgivere i Mødrehjælpen. Han var vellidt og respekteret, socialrådgivere lyttede til ham og lærte af ham. Det er interessant at se, hvordan en mand i hans position problematiserer socialrådgivernes samarbejde med psykiaterne, som socialrådgiverne selv beskrev med rollen som psykiaterens hjælper. Hoffmeyer understreger, at rådgivning er noget andet end behandling og psykoterapi, og han diskuterer socialrådgiveres behov for supervision fra en ældre socialrådgiver eller psykiater og tilføjer, „at psykiateren skal aflaste socialrådgiveren for oplevelsen af ikke at slå til.“ Hoffmeyer siger, at psykiatersupervision „har større udsigt til at blive nyttig og realitetsbetonet, end hvis supervisionen udelukkende ligger hos overordnede sociale funktionærer.“ Tonen er venlig, bliver af samtidens socialrådgivere opfattet som solidarisk, men af eftertiden en smule patriarkalsk.

Da Socialrådgiverforeningen fylder 25 år i 1963, vinder Gertrude Salomonsen⁶¹ fra hold 2, som arbejder på børnepsykiatrisk afdeling, foreningens prisopgave om: „Socialrådgiverprofessionens målsætning og arbejdsmetoder.“ Artiklen gør status og gennemgår socialrådgiverens forskellige arbejdsområder, brug af arbejdsmetoder, understreger at casework og samtaleteknik skal læres, påpeger behov for udvikling af socialt gruppearbejde og etik. Den røde tråd i artiklen er arbejdet med socialrådgiver-klientforholdet og udvikling af psykosocialt ar-

61 Gertrude Salomonsen skriver artiklen *Er vi ved at stagnere?* 9-10. 1952, hvor hun diskuterer behovet for videreuddannelse og specialisering og for dygtiggørelse i casework og supervision. Tonen er forsigtig kritisk og humoristisk. Samtidig i.f.m. uddannelsens 25 års jubilæum skriver Inger Østergaard i en leder, at „Klienterne har i stigende grad brug for hjælp til løsning af sociale og personlige problemer frem for til økonomiske og mere praktiske spørgsmål“.

bejde. Socialt arbejde er både materiel hjælp, psykisk støtte og evnen til at kunne se kritisk på sin egen rolle. Gertrude Salomonsen udtrykker kun forsigtig kritik i omtalen af socialrådgiverens samarbejde med klienten: „Et overtalt menneske er ikke det samme som et overbevist menneske“, og hun slutter på det jævne, hvor alle kan være med: „Frem for alt bør socialrådgiverne kende livet, som det leves, - aldrig at blive en verdensfjern teoretiker.“

Faglige landvindinger sker ikke uden kamp, ikke kun med andre faggrupper men også med sine egne. I jubilæumsåret skriver Kirsten Erichsen fra hold 15, uddannet i 1952, 13 år efter Gertrude Salomonsen blev uddannet, en artikel med titlen *Status over udviklingen i socialrådgiverarbejdet*. Artiklen har været brugt som foredrag på Nordisk Seminar samme år. Kirsten Erichsen er en repræsentant for de yngre generationer af socialrådgivere, og hendes artikel kan opfattes som en modvægt til Gertrude Salomonsens artikel og tradition. Det er Kirsten Erichsen og ikke prisvinderen, som Socialrådgiverforeningen har sendt af sted til Nordisk Seminar.

Kirsten Erichsen gør op med socialrådgiveren som „altmuligmand“. Hun taler kritisk om socialrådgiveruddannelsen, som efter hendes opfattelse kun giver begrænset forståelse for arbejdsmetoder og målsætninger. Som hun ser det, er socialrådgivernes hospitalsopgaver defineret ud fra uddannelsen. Hun spørger, om opgaverne er relevante i forhold til hospitalernes primære formål og påpeger, at socialrådgiverne ikke er centralt placeret i spørgsmålet om sociale årsager og sociale følger af sygdommen. Hun bidrager til diskussionen om casework med en undersøgelse fra slutningen af 50'erne om socialrådgivernes arbejdsmetoder, der viser, at socialrådgiverne ikke kan lide casework. Kirsten Erichsen spørger, om det måske er casework betegnelsen, der er problemet og konkluderer, at casework i 63 ikke længere har nogen odiøs klang. Kirsten Erichsen beskriver socialrådgiverne som metodeudviklere, der presser på over for arbejdspladserne og skolerne. Hun skriver, at 25 års udvikling har været betinget af stadig aktivitet fra socialrådgivernes egen side og slutter: „Opgaven er vor egen“.

Elsebeth Mortensen

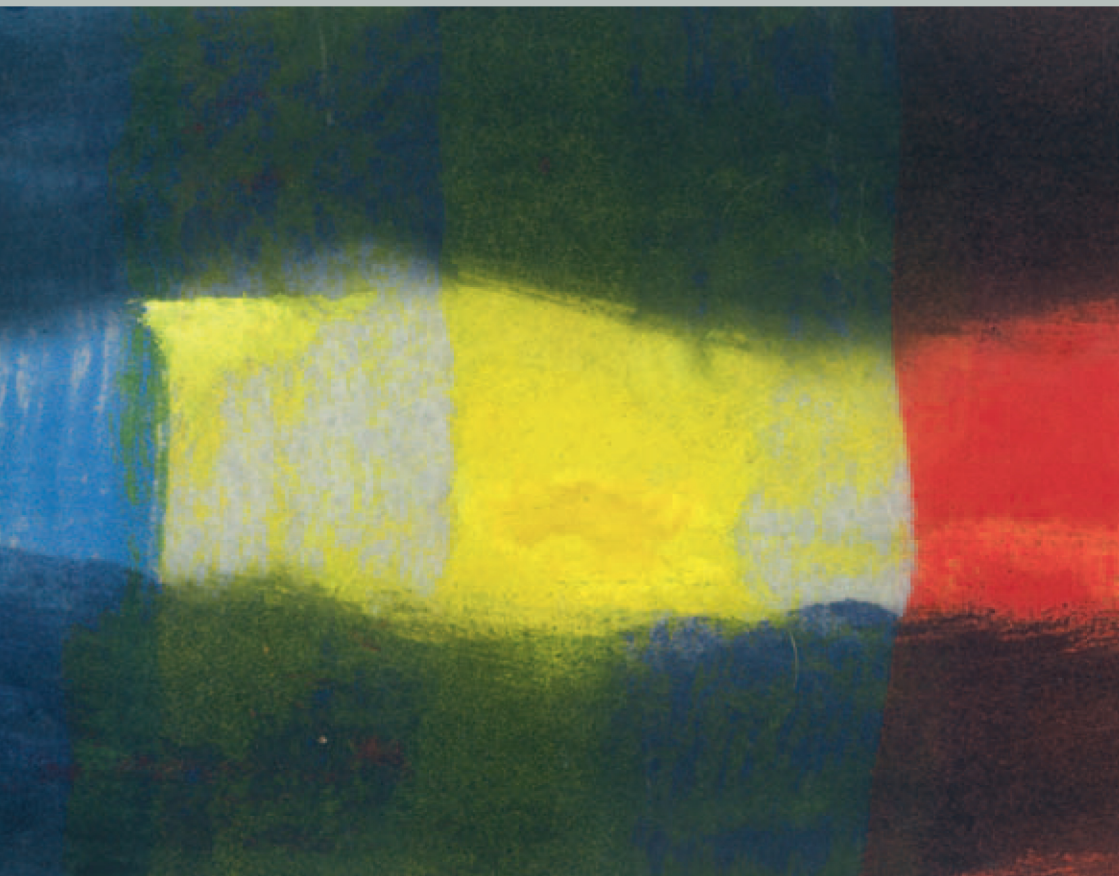

Elsebeth Mortensen, socialrådgiver fra 1973 og lektor på Den sociale Højskole fra 2000-2003,

hvor undervisningen på den Internationale Interkulturelle socialrådgiveruddannelse gav næring til en gammel interesse for socialrådgiverfagets historie. Undervisning i socialt arbejde i et internationalt perspektiv viste socialt arbejdes mangfoldighed, som også fandtes i den tidlige periode af socialrådgiverfagets historie i Danmark.

Elsebeth Mortensen har altid været optaget udviklingen af praksis og uddannelse: Hun var i 1978 med til at starte en socialpsykiatrisk service på Vesterbro og stod 20 år senere i spidsen for opbygningen af Dansk Flygtningehjælps landsdækkende frivillignetværk. I begyndelsen af 80'erne var hun underviser på socionomiuddannelsen på RUC og i slutningen af 80'erne uddannelseskonsulent i Herlev kommune.

Elsebeth Mortensen var medforfatter til *Kvinde-
mod og armød, socialt udviklingsarbejde sammen med
kvinder*, Gyldendal i 1985 og *Udfordringer i socialt
arbejde med flygtninge*, Dansk Flygtningehjælp,
1996. I de seneste år har hun sammen med Inge
Schiermacher skrevet *Socialt arbejde – Krop og
Historie*, Socialt Arbejde Skriftserie nr. 5, 2004
og samme med Berta Vishnivetz *Flow & Læring*,
Metodehæfte, 2004.

Indignation og vision
Skriftserie nr. 10, 2010

ISSN 1397-7725
ISBN 87-7008-027-5 / 9788770080279